

Wijk Aan Zet

Een realistische beleidsevaluatie van MijnRotterdam, het
wijkakkoord en de wijkhubs

Naam: Ruben van der Linden

Studentnummer: 714919

Vak: Master Thesis

Docent: Romke van der Veen

Master Sociologie: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Traject: Realistische Beleidsevaluatie

Taal: Nederlands

Abstract

Wijk Aan Zet is een beleidsprogramma van Gemeente Rotterdam dat de afstand tussen de gemeente en bewoners beoogt te verkleinen. De gemeente observeert een lage buurtbetrokkenheid en een laag vertrouwen in de lokale overheid en ziet een lage participatiegraad als symptoom van deze ontwikkeling. Door participatie in de wijken te bevorderen hoopt de gemeente de betrokkenheid in de buurten en het vertrouwen in de lokale overheid te verstevigen. Dit onderzoek is een realistische beleidsevaluatie van dit beleidsprogramma, dat de effectiviteit van drie interventies, MijnRotterdam, een digitaal participatieplatform waar initiatieven ingediend en gevolgd kunnen worden, het wijkakkoord, de afspraak tot samenwerking tussen wijkraden, wijkbewoners en de gemeente om participatie handen en voeten te geven in de wijk en de wijkhubs, een fysieke locatie in elke wijk waar de gemeente zichtbaar en toegankelijk is, onderzoekt. In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: Wat is de effectiviteit van het programma Wijk Aan Zet in het bevorderen van de gevoelde buurtbetrokkenheid en het vertrouwen in de lokale overheid en het verlagen van de drempels tot participatie en hoe dit te verklaren? Om het antwoord op deze vraag te benaderen is een model opgesteld dat de beleidscontext, externe factoren die het beleid kunnen beïnvloeden, generatieve mechanismen, processen die ervoor zorgen dat een interventie ook tot een beoogde uitkomst kan leiden, en de beoogde uitkomsten, behelst vanuit de beleidsdocumenten en relevante theorie. Via een realistische interview methoden, waarbij dit model leidend is, is dit model getoetst aan de werkelijkheid in de wijken waar dit beleid speelt in interviews met een gevarieerde groep betrokken actoren. Uit dit onderzoek is gebleken dat MijnRotterdam onvoldoende effectief is in het bereiken van de beoogde uitkomsten, omdat de informatieverstrekking op het platform eenzijdig is vanuit de gemeente en geen contact tussen wijkraden, gemeente en bewoners faciliteert. Ook strookt het karakter van het platform niet met de lage digitale vaardigheid in veel Rotterdamse wijken. Het wijkakkoord is gematigd effectief in het bereiken van de beoogde uitkomsten, voornamelijk de toegankelijkheid van vrij budget zorgt dat participatie meer mogelijk gemaakt kan worden in de wijken. Wel zorgt de verplichting participatie op te nemen in beleid tot 'afvinkparticipatie', waarbij er onvoldoende met de input gedaan wordt. Dit is contraproductief en zorgt voor afhakende bewoners. De wijkhubs zijn niet in iedere wijk effectief, omdat het niet in iedere wijk gevestigd is op een centrale, herkenbare plek die kenmerkend is voor de wijk. Het is belangrijk dat een wijkhub zichtbaar is, lokale ambtenaren, uitvoeringsambtenaren en ambtenaren uit de centrale clusters hier zichtbaar en toegankelijk zijn en dat de wijkhub ruime openingstijden hanteert.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Introductie	4
1.1 Probleemstelling	5
1.2 Onderzoeksdoel, relevantie en ethiek	7
2. Theoretisch kader	8
2.1 Deprivatie, etnische concentratie en buurtbetrokkenheid	8
2.2 Participatie en informatienetwerken	8
2.3 Participatie en contact en samenwerking met publiek bestuur	9
2.4 Toegankelijkheid en zichtbaarheid	10
2.5 Realistische beleidsevaluatie	11
3. Methoden	13
3.1 Fase 1: MijnRotterdam, wijkakkoord, wijkhubs en programmatheorie	13
3.2 Fase 2: veldwerk	14
3.2 Sampling	14
4. Beleidsanalyse	15
4.1 Programmatheorie	15
4.2 Interventies	16
4.2.1 MijnRotterdam	16
4.2.2 Het wijkakkoord	17
4.2.3 De wijkhubs	18
4.3 Context	18
4.4 CMO-model	20
5. Uitvoeringsanalyse	24
5.1 MijnRotterdam	24
5.2 Het wijkakkoord	28
5.3 De wijkhubs	32
Conclusie	36
Discussie	38
Literatuur	40
Bijlagen	42
Bijlage 1: Topiclijsten	42
Bijlage 2: Codeboom	44
Bijlage 3: respondentenlijst	45
Bijlage 4: Informed Consent Formulier	46
Bijlage 5: Ethical checklist	47
Bijlage 6 – Aanbevelingen	54

Introductie

In 1989 besluiten bewoners van de Opzoomerstraat in het Nieuwe Westen in Rotterdam het heft in eigen handen te nemen, hun straat schoon te maken, geveltuinen aan te leggen en zo de handen uit de mouwen te steken voor de eigen wijk (Opzoomer Mee, 2024). Deze positieve houding, waarbij bewoners, zonder initiatief van de gemeente, problemen in hun straat oplossen, slaat aan. Meer straten in Rotterdam volgen en de gemeente roept de actie uit tot een voorbeeld van goed samenleven in de stad. Via de Opzoomerprijs en stedelijke Opzoomerdagen stimuleert de gemeente sinds de jaren '90 dergelijke initiatieven.

In 2021 heeft de gemeente Rotterdam het programma Wijk Aan Zet gelanceerd (Gemeente Rotterdam, 2021a). Dit is een breed programma dat een bestuursverandering, waarbij de gebiedscommissies worden vervangen met wijkraden, en een cultuurverandering, waarbij een deel van de besluitvorming niet vanuit de gemeente, maar vanuit de wijken moet komen, behelst. Het doel van dit programma is Rotterdammers meer zeggenschap te geven over hun eigen wijk. Een groot onderdeel van de aanpak om dat te bewerkstelligen is het bevorderen van bewonersparticipatie en het faciliteren van initiatieven.

De zichtbare uitwerking van Wijk Aan Zet, tevens het uiteindelijke doel, is het creëren van een nieuwe wijkdemocratie. In deze nieuwe wijkdemocratie moeten bewoners direct betrokken zijn bij besluitvorming over hun wijk. Dit wordt gerealiseerd door het aanstellen van een wijkraad, gekozen door de bewoners, die de belangen van (mede)bewoners behartigen en de geluiden uit de wijk vorm moeten geven in een wijkakkoord dat: “bestaat uit een wijkplan met opgaven uit de wijk op basis van participatie en afspraken hoe de wijk en wijkpartners kunnen participeren bij stedelijke opgaven die spelen in de wijk.” (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 4). Als belangrijk instrument is er een nieuw platform, MijnRotterdam, gelanceerd, waar Rotterdammers een stem kunnen krijgen in de toekenning van subsidieaanvragen en initiatieven in kunnen dienen die getoetst worden aan het wijkakkoord.

Het platform MijnRotterdam is gelanceerd om participatie inclusiever te organiseren en drempels tot het indienen van initiatieven te verlagen (Gemeente Rotterdam, 2023, pp. 10). De gemeente streeft naar een transparant platform, waar het hele proces rond het indienen van een initiatief aan de voorkant duidelijk is. Daarnaast biedt het platform een mogelijkheid

gemeenteprojecten te presenteren en input vanuit bewoners over deze projecten te vergaren. Ook de wijkakkoorden, gesloten tussen de wijkraden en de gemeente, zijn op het platform te vinden.

Het wijkakkoord is een afspraak tussen de gemeentelijke clusters, de wijkraad en de wijk (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 4). In dit akkoord, waarin ook een wijkplan, bestaande uit concrete opgaven in de wijk die via een participatieve structuur aangevlogen kunnen worden, is opgenomen, staat de samenwerking tussen deze partijen centraal. De derde beleidsinterventie binnen het programma Wijk Aan Zet om is de opening van fysieke wijkhubs, waarin bewoners naar binnen kunnen wandelen om te spreken met werkzame ambtenaren in de wijk, ideeën aan te dragen en zorgen te uiten (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 9). Op deze manier is de gemeente zichtbaar en toegankelijk in de wijk.

Bewonersinitiatieven zijn vrijwillige bewonersactiviteiten om de cohesie en leefbaarheid in de buurt te waarborgen of vergroten (B&W Rotterdam, 2023, pp. 6). Deze initiatieven kunnen in samenwerking met organisaties en ondernemers tot stand komen. De wijknetwerker, die deze organisaties, ondernemers en wijkbewoners verbindt, kan helpen bij een dergelijke aanvraag. De aanvragen moeten zonder winstoogmerk en voor alle bewoners toegankelijk zijn. De wijkraad neemt het uiteindelijke besluit over de subsidieaanvraag, waarbij de wijkmanager, die via de wijkraadscoördinator in contact staat met de wijkraad, kan beslissen over een budget tot €2500. Opzoomer Mee is een belangrijk middel in het administratief verwerken en verwezenlijken van deze initiatieven, ook bieden zij middelen om het indienen van initiatieven te versimpelen.

1.1 Probleemstelling

Wijk Aan Zet is opgezet om de afstand tussen burgers en de gemeente te verkleinen, het vertrouwen in de gemeente en buurtbetrokkenheid te vergroten (Gemeente Rotterdam, 2021). Het beleidsprobleem is een laag vertrouwen in de overheid en een lage buurtbetrokkenheid, waarbij een lage participatiegraad als zichtbaar symptoom van dit probleem wordt genoemd. Om de drempels tot participatie te verlagen heeft de gemeente het platform MijnRotterdam gelanceerd, waar bewoners overzichtelijk initiatieven kunnen indienen en tools kunnen krijgen om deze initiatieven vorm te geven, met de wijkraden wijkakkoorden gesloten, waarin afspraken worden gemaakt over stedelijke opgaven en participatie, en wijkhubs geopend, waar de gemeente een zichtbaar en toegankelijk gezicht krijgt. De gewenste uitkomst uit deze

interventies is een verhoogde participatie en een verbetering van buurtbetrokkenheid en vertrouwen in de overheid.

Dit onderzoek beoogt de beleidsinterventies die geïmplementeerd zijn om de bereidheid tot participatie, de gevoelde buurtbetrokkenheid en het vertrouwen in de overheid positief te beïnvloeden, binnen het programma Wijk Aan Zet, verklarend te evalueren via een realistische methode, waarbij de benadering van de volgende vraag centraal staat: Wat is de effectiviteit van het programma Wijk Aan Zet in het bevorderen van gevoelde buurtbetrokkenheid en het vertrouwen in de overheid en het verlagen van de drempels tot participatie en hoe dit te verklaren? Deze vraag zal via de volgende deelvragen worden beantwoord: Wat is de invloed van de beleidscontext van het programma op het behalen van de beoogde uitkomsten? Welke mechanismen spelen hierin een rol? In hoeverre sluit de beoogde werking van het beleid aan op de verwachte werking aan de hand van de theorie? Hoe werken de interventies in de praktijk? Wat is de effectiviteit van het beleidsprogramma in het bewerkstelligen van de gewenste uitkomsten en waarom? Het beleidsprobleem is een laag vertrouwen in de overheid en een lage buurtbetrokkenheid, via beleidsinterventies (X), als MijnRotterdam, het wijkakkoord en de wijkhubs, hoopt de gemeente mechanismes (M), als informatieverspreiding, samenwerking tussen buurtbewoners en -bestuur en zichtbaarheid en toegankelijkheid van wijkbestuur in gang te zetten die zullen leiden tot een verbetering van deze situatie (O). De effectiviteit van deze beleidsinterventies valt of staat met de werking van deze mechanismes. Het verbeteren van het vertrouwen in de overheid en het verlagen van de drempels tot participatie gaan hand in hand, waarbij het verbeteren van het ene beleidsprobleem ook invloed heeft op het verbeteren van het andere probleem. Het in gang zetten van een mechanisme als informatieverspreiding via MijnRotterdam heeft, bijvoorbeeld, de verwachting een positieve invloed te hebben op de bereidheid tot participatie, omdat informatie makkelijker beschikbaar zal zijn, maar zal deze positieve invloed ook het vertrouwen in de overheid en de gevoelde buurtbetrokkenheid bevorderen. In figuur 1 staat de dynamiek tussen de interventies, de verwachte mechanismen en hun beoogde uitkomsten in een tabel gespecificeerd. Dit onderzoek zal een onderzoek zijn naar de werking van deze mechanismes, via het verklarend evalueren van deze interventies in de specifieke beleidscontext (C) in Rotterdam.

Figuur 1: IMO-dynamieken

Interventie	Mechanisme(n)	Uitkomst	Uitkomst 2	Uitkomst 3
MijnRotterdam	Informatieverspreiding	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen
MijnRotterdam	Contact	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen
Het wijkakkoord	Toegankelijkheid van budget	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen
Het wijkakkoord	Samenwerking	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen
De wijkhubs	Toegankelijkheid van wijkbestuur	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen
De wijkhubs	Zichtbaarheid van wijkbestuur	Bereidheid tot participatie	Gevoelde buurtbetrokkenheid	Vertrouwen

1.2 Onderzoeksdoel, relevantie en ethiek

Dit onderzoek beoogt niet bovenstaand probleem op te lossen, het beoogt de werking van de veronderstelde mechanismen behorend bij de beleidsinterventies te toetsen en te verklaren (Pawson & Tilley, 1997, pp. 55-58). Via deze verklaring zal de effectiviteit van de interventies in het oplossen van het beleidsprobleem worden geëvalueerd. Dergelijk onderzoek is interessant omdat het beoogt te verklaren hoe beleid wel of niet werkt in welke context en voor wie. Onderzoek naar het verlagen van drempels tot participatie is sociologisch relevant, omdat sociologisch, verklarend onderzoek bij kan dragen aan het blootleggen voor wie, hoe en in welke context deze drempels verlaagd worden en voor wie, hoe en in welke context niet. Om dergelijke ongelijkheden aan het licht te brengen, zullen mensen het onderwerp van onderzoek zijn. Dit kan een gevoelige positie zijn, waarbij het belangrijk is de respondenten te beschermen. Zij zullen altijd duidelijk op de hoogte worden gesteld van het doel van het interview, doel van het onderzoek, op de hoogte zijn van de verwerking van hun gegevens en hun rechten. Daarnaast zullen zij de mogelijkheid hebben tot anonimiteit in het verwerken van hun gegevens.

2. Theoretisch kader

2.1 Deprivatie, etnische concentratie en buurtbetrokkenheid

Bewonersparticipatie kan een goed middel zijn om buurtbewoners meer zeggenschap te geven over hun leefomgeving. Participatie kent echter ook een keerzijde. Om participatie te bevorderen is buurtbetrokkenheid nodig. Het veronderstelt dat burgers samen streven naar gemeenschappelijke belangen en van hieruit, bijvoorbeeld, mantelzorg verlenen, de buurt opleuken of vrijwilligerswerk doen (Uitermark, 2015, pp. 2306). In de realiteit wordt in de ene wijk veel geparticipeerd, terwijl de betrokkenheid in een andere wijk laag of onbestaand kan zijn. Participatie is dus ongelijk verdeeld, verschillende omstandigheden beïnvloeden de mate van participatie.

In wijken met een hoge mate aan sociale deprivatie kan het aan buurtbetrokkenheid ontbreken (Snel et al., 2018, pp. 35). Een sociaal gedepriveerde wijk typeert zich als een wijk waar veel onwelvarende mensen wonen, waar publieke en commerciële voorzieningen weggetrokken zijn, waarbij een gebrek aan hulpbronnen leidt tot minder mogelijkheid tot participatie. Daarnaast omschrijft Wilson het vertrek van de middenklasse uit gedepriveerde wijken als extra reden voor verminderde participatie, omdat maatschappelijke initiatieven met hen mee verdwijnen.

Behalve sociale deprivatie, kan ook een grote mate aan etnische diversiteit in een wijk de mate van participatie negatief beïnvloeden (Snel et al., 2018, pp. 35-36). Putnam beschreef de negatieve werking van etnische heterogeniteit op het vertrouwen en contact van personen in een wijk. Hij beschrijft het gedrag van mensen in een heterogene wijk als schildpaddengedrag, waarbij bewoners zich terugtrekken van het sociale leven. Het afnemende contact tussen mensen zal dan ook leiden tot een vermindering in participatieve netwerken.

Daarnaast kan het bestaan van een traditie van activisme en betrokkenheid in een wijk, waarbij het organisatorisch weefsel van traditionele buurt-betrokken groepen een infrastructuur vormen voor meer vormen van participatie (Snel et al., 2018, pp. 36-37). Wijken met een rijker organisatorisch weefsel hebben dus een grotere kans op veel participatienetwerken en het slagen van initiatieven dan wijken die dit niet hebben.

2.2 Participatie en informatienetwerken

Na het testen van deze drie theorieën, hebben Godfried Engbersen, Gijs Custers en Eric Snel (2018, pp. 50) geconcludeerd dat dergelijke buurteffecten nauwelijks bijdragen aan de mate

van participatie in de wijk. Problemen vanwege deprivatie of etnische concentratie kunnen zelfs aansporen tot participatie. Individuele factoren, compositiekenmerken van inwoners, zien zij als een grotere verklaring. Zij zien de verdeling van participatienetwerken als een selectief proces (Snel et al., 2018, pp. 51). De ene mens heeft meer mogelijkheden en een grotere bereidheid maatschappelijk actief te zijn dan de ander en deze mensen zullen dan ook eerder actief bijdragen. Daarnaast vestigen deze mensen zich eerder in reeds actieve wijken, wat deze selectie extra bevestigt.

Voor het ontstaan en slagen van initiatieven is een institutioneel netwerk noodzakelijk om vrijwilligers te werven en participanten te mobiliseren (Uitermark, 2015, pp. 2306). Een wijk heeft dus een hoge mate van sociaal kapitaal nodig, in de vorm van netwerken van duurzaam contact tussen wijkbewoners, maar ook tussen wijkbewoners en instituties (De Wilde et al., 2014, pp. 3367). Dit bestaat dus uit zowel bonding, het versterken van de band tussen een homogene groep wijkbewoners, bridging, losse contacten tussen verschillende groepen, maar zeker ook linking social capital, waar in bewoners, in een ongelijke machtsrelatie, duurzaam contact hebben met lokale instituties om een gezamenlijk doel te bereiken (de Wilde et al., 2014, pp. 3367-3368).

2.3 Participatie en contact en samenwerking met publiek bestuur

Diogo Pereira en Ariane Roder Figueira evalueren literatuur rond participatie in publieke budgettering, waarin zij twee categorieën rond de instrumentalisering van participatie onderscheiden. Participatie kan gebruikt worden om een efficiëntie gat in het openbaar bestuur op te lossen (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 9). Dit is een top-down, technocratische, geïnstitutionaliseerde benadering waarin participatie door de overheid geleid wordt om specifieke problemen aan te pakken (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 10-11). Participatie kan daarnaast ingezet worden om een democratisch gat op te vullen (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 7). Dit is een politieke, bottom-up benadering waarbij participatie vrij wordt gelaten om electorale verbinding te zoeken en positief gedrag te bevorderen (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 7-9). Zij formuleren ook drempels tot effectieve burgerparticipatie (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 17-19). Hierbij onderscheiden zij structurele barrières, gebrek aan decentralisatie van bestuur, gebrek aan middelen om participatie te organiseren, hoge mate van bureaucratie en fiscale rigiditeit. Ook zijn er drempels in het ontwerp, zo kan er doorgaans maar geparticipeerd worden over een klein deel van het budget en is de taal van de overheid vaak te technisch. Daarnaast kunnen er

persoonlijke barrières zijn, zoals een gebrek aan kennis over de onderwerpen waarop geparticipeerd kan worden.

Dave Adamson evalueerde het beleidsprogramma Community First in Wales, waarin hij stelt dat het programma faalt in het voortbrengen van gemeenschapsemancipatie en doeltreffende participatie (Adamson, 2010, pp. 119). Het falen van deze werking van het beleidsprogramma, waarin publieke diensten in vooraf gespecificeerde gebieden onderdeel moeten zijn van de gemeenschap, verklaart hij door middel van barrières tot publieke participatie. Als eerste barrière formuleert hij een gebrek aan gemeenschapscapaciteiten, waarmee de capaciteit om samen te werken met elkaar en facilitators van publieke diensten bedoeld wordt en om actief bij te dragen aan processen waar besluiten gemaakt worden (Adamson, 2010, pp. 119-120). Community teams, die leden van de gemeenschap begeleiden, spelen een grote rol in de ontwikkeling van gemeenschapscapaciteit. Deze ontwikkeling lijdt echter onder de discrepantie tussen de belangen van de gemeenschap, die begeleid worden door community teams, en van de lokale overheid, bij wie de community teams in dienst zijn. Een tweede barrière is de beperkte kundigheid van lokale overheden om gemeenschapsgericht te werken, zij voelen niet veel druk om op andere manieren te gaan werken, avond en weekend verplichtingen aan te gaan en personen als partners te gaan zien die zij eerder als cliënten hebben beschouwd (Adamson, 2010, pp. 120). Als derde barrière identificeert hij geïnstitutionaliseerd verzet binnen lokale overheid die hiërarchisch georiënteerd en gecentraliseerd zijn (Adamson, 2010, pp. 121). Bij lokale actoren en publieke dienstverleners leeft er verzet tegen een bottom-up benadering van besturen.

2.4 Toegankelijkheid en zichtbaarheid

De nadruk op participatie in beleid is niet alleen in Rotterdam dominant. Onder het vaandel 'Onze Buurt aan Zet' zijn door heel Nederland bewonersbudgetten vrijgegeven om de leefbaarheid en cohesie in wijken te vergroten (Tonkens, 2010, pp. 34). Evelien Tonkens (2010, pp. 34-35), bijzonder hoogleraar actief burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam, ontwikkelde aan de hand van deze budgetten kwaliteitscriteria voor bewonersparticipatie. Een belangrijk onderdeel van deze criteria is de toegankelijkheid van de regeling (Tonkens, 2010, pp. 36). Hoewel regelingen vaak voor iedereen toegankelijk dienen te zijn, zijn het toch vaak dezelfde soort personen die participeren. In hoeverre regelingen toegankelijk zijn, meet zij aan de hand van een aantal factoren (Tonkens, 2010, pp. 37). De

toegankelijkheid voor mensen die minder in staat zijn de eigen problemen te duiden, de toegankelijkheid voor mensen met een klein sociaal netwerk, de toegankelijkheid voor laaggeletterden, de toegankelijkheid voor mensen die minder in staat zijn de problemen van anderen of het algemene belang te duiden en toegankelijkheid voor mensen die niet of minder georganiseerd zijn.

Een belangrijk onderdeel hiervan is niet alleen de toegankelijkheid van de regelingen, maar ook de toegankelijkheid van het bestuur (Tonkens, 2010, pp. 37-38). Wijkbesturen moeten de tijd kunnen nemen om burgers actief te betrekken en een representatieve regiegroep aan te kunnen stellen. Ook moet het indienen van een participatie aanvraag toegankelijk zijn, om ook nieuwe, nog niet actieve mensen te kunnen betrekken (Tonkens, 2010, pp. 38). Waarbij ook onaffe ideeën ruimte moeten krijgen om tot uitvoering doorontwikkeld te worden. Belangrijk hierbij is bijvoorbeeld een fysieke plaats waar ideeën ingediend en besproken kunnen worden.

Onzichtbaarheid van de overheid die ook de burgers niet ziet, is een voedingsbodem voor publiek wantrouwen. Deze wederzijdse afzijdigheid is in een onderzoek van het Verweij-Jonker Instituut verklaard aan de hand van vier narratieven (Peeters et al., 2020, pp. 31). Ten eerste, met de sluiting van politiebureaus en wijkkantoren, is de overheid in de wijken steeds meer fysiek afwezig. Mensen klagen dat zij de wijkagent niet meer kennen en niet meer makkelijk in contact kunnen komen met de gemeente. Ten tweede is de digitalisering van de overheid voor mensen doorgesloten, waarbij veel processen van contact tussen de overheid en burgers alleen nog maar online plaatsvindt (Peeters et al., 2020, pp. 33). Ook doorgesloten is de centralisatie van bestuur, waarbij de gemeente verder van de wijk af komt te staan (Peeters et al., 2020, pp. 34). Politiek Den Haag wordt deze centralisatie ten laste gelegd, waardoor een terugtrekkende overheid burgers ook een gevoel van democratisch ongenoegen bezorgt (Peeters et al., 2020, pp. 34-35). Als laatste wordt de overheid en haar instituties als onnodig complex ervaren. Daarbij speelt de overheid te weinig een begeleidende rol door het doolhof van loketten en bureaucratische processen, waardoor burgers afhaken.

2.5 Realistische beleidsevaluatie

Realistische beleidsevaluatie is een methode dat niet als doel heeft enkel een bijdrage te leveren aan wetenschap an sich, maar het denken en weten van beleidsmakers te informeren

om echt bestaande problemen in de realiteit van beleidssubjecten aan te pakken (Pawson & Tilley, 1997, pp. xiii). De methode is ontwikkeld door Pawson en Tilley om bedoelde en onbedoelde uitkomsten van beleid te verklaren door een realistische bril. Met een realistische bril bedoelen zij de focus van deze onderzoeksfilosofie op de verklarende werking van mechanismen (Pawson & Tilley, 1997, pp. 55-56). In deze blik op evaluatie is de uitkomst niet direct het product van de beleidsinterventie, maar een product van de veronderstelde mechanismen achter deze interventie en de context waarin het beleid fungeert (Pawson & Tilley, 1997, pp. 57). De effectiviteit van een beleidsinterventie kan dan ook het best onderzocht worden door de verklarende werking van op de eerste plaats het veronderstelde mechanisme en op de tweede plaats de context te onderzoeken (Pawson & Tilley, 1997, pp. 58). Het veronderstelt dat de inbedding van actie en interactie in de sociale realiteit betekenis aan deze realiteit geeft, enkel de subjecten en objecten betrokken bij deze actie of interactie (Pawson & Tilley pp. 64). De werking van beleidsinterventies heeft dan ook betrekking op de acties en interacties van actoren in het beleidsveld en beleidssubjecten. Het is de vaak verborgen, veronderstelde werking van beleidsinterventies die deze acties en interacties beïnvloedt en via deze invloed de causaliteit van interventie en gewenste beleidsuitkomst mogelijk maakt (Pawson & Tilley, 1997, pp. 65-66; Pawson & Tilley, 1997, pp. 68). Deze causaliteit en de werking van de veronderstelde mechanismen is afhankelijk van tenminste vier contextuele domeinen (Pawson, 2006, pp. 31-32). Ten eerste, de individuele capaciteiten van beleidsactoren, zijn zij in staat het veronderstelde mechanisme in werking te zetten. Ook interpersoonlijke relaties dienen de interventie te ondersteunen; kunnen beleidsactoren beleidssubjecten bereiken? Is er oor naar het beleid? Daarnaast is de institutionele setting van belang; is het culturele landschap binnen het beleidsgebied klaar voor de interventie? Als laatste kan ook het bredere infra-structurele systeem, bestaande netwerken, politieke steun, beschikbare fondsen, publieke steun, van invloed zijn op de werking van het veronderstelde mechanisme.

3. Methoden

Dit onderzoek betreft een verklarende evaluatie van de interventies MijnRotterdam, de wijkhubs en het wijkakkoord, in het kader van beleidsprogramma Wijk Aan Zet, in de wijk Crooswijk. De focus in dit onderzoek ligt op de effectiviteit van het beleid de beleidsuitkomst, het verlagen van drempels tot participatie, om uiteindelijk een hogere buurtbetrokkenheid en een beter vertrouwen in de overheid te bereiken. In een verklarende beleidsevaluatie wordt hetgeen dat tussen het probleem, waar beleid voor ontworpen wordt, en de uiteindelijke oplossing van het probleem, wat beleid beoogt te brengen, zit onderzocht (Pawson & Tilley, 1997). Deze generatieve mechanismen verklaren uiteindelijk waarom bepaald beleid voor sommige problemen in een bepaalde context wel werkt en ergens anders niet.

Om dit te bewerkstelligen is een realistische interview strategie, vanuit de programmatheorie, gehanteerd (Greenhalgh et al., 2017). In deze strategie ligt niet de focus op het generaliseren naar een populatie, maar naar het niveau van de generatieve mechanismen achter de beleidsinterventie (Greenhalgh et al., 2017, pp. 1). Het doel is dan ook een verscheidenheid aan betrokkenen in het beleidsveld te spreken (Greenhalgh et al., 2017, pp. 2). Deze interviews zijn, via een constant comparative method, waarin ruwe data gecategoriseerd wordt in groepen aan de hand van relevante attributen, geanalyseerd en hebben geleid tot een model dat de context van het beleid (C), de mechanismen achter de interventies (M) en de gewenste en ongewenste uitkomsten (O) verklaart (Glaser, 1965, pp. 439-4402). Een eerste CMO-model zal ontstaan vanuit de evaluatie van de programmatheorie. Uit deze evaluatie van de programmatheorie is een voorlopig CMO-model ontstaan dat in fase 2 van het onderzoek leidend is geweest in de interviews. Het doel van deze interviews is het herzien, aanvullen en bijschaven van dit model. De twee fases doorlopen in het onderzoek zullen hieronder verder toegelicht worden.

3.1 Fase 1: MijnRotterdam, wijkakkoord, wijkhubs en programmatheorie

In deze fase staan de interventies om het beleidsprobleem, een lage buurtbetrokkenheid en een laag vertrouwen in de overheid vanwege een lage participatiegraad, de beleidscontext en hun generatieve mechanismen centraal. De relevante programma theorie is geëvalueerd per interventie, MijnRotterdam, het wijkakkoord en de wijkhubs, om een goed beeld te scheppen van de verwachte context-mechanisme(n)-uitkomst dynamiek. In deze fase staan de volgende deelvragen centraal: Wat is de invloed van de beleidscontext van het programma op het behalen van de beoogde uitkomsten? Welke mechanismen spelen hierin een rol? In hoeverre

sluit de beoogde werking van het beleid aan op de verwachte werking aan de hand van de theorie?

3.2 Fase 2: veldwerk

In de tweede fase staat de werking van de generatieve mechanismen en de context waarin het beleid fungeert, zoals compositiekenmerken van wijkbewoners, als sociaaleconomische status en opleidingsniveau en buurtkenmerken, als buurtdeprivatie en etnische concentratie, van de wijk, als mediatieve factoren, centraal. Een gevarieerd pallet aan actoren binnen de uitvoering van programma Wijk Aan Zet is geïnterviewd om dit te bewerkstelligen. De selectiemethode heeft tot doel gehad variatie aan te brengen de specifieke context waarin personen met het beleid te maken hebben. Daarom is er met een verscheidenheid aan actoren gesproken die allen een andere binding hebben met het beleid. De wijkmanager is betrokken bij het budget en de uitvoering van bewonersinitiatieven. Ook is er gesproken met wijkraadsleden, die het wijkakkoord schrijven en zeggenschap hebben over de uitvoering van bewonersinitiatieven. En is er gesproken met de wijknetwerker, die het contact tussen de gemeente en actoren, stichtingen en bedrijven, in de wijk onderhoudt. Als laatste is er nog gesproken met betrokken wijkbewoners, die deel hebben genomen aan een participatietraject binnen de structuur van Wijk Aan Zet. In deze fase staan de volgende deelvragen centraal: Wat is de invloed van de beleidscontext van het programma op het behalen van de beoogde uitkomsten? Welke mechanismen spelen hierin een rol? Hoe werken de interventies in de praktijk? Wat is de effectiviteit van het beleidsprogramma in het bewerkstelligen van de gewenste uitkomsten en waarom?

3.2 Sampling

De beleidsmakers, wijkmanager, wijknetwerker en wijkraadsleden zijn benaderd vanuit een purposive sampling strategie, geselecteerd vanuit het persoonlijke netwerk van de onderzoeker, waarbij van belang was dat zij werkzaam zijn of zijn geweest in het kader Wijk Aan Zet en te maken hebben gehad met MijnRotterdam, het wijkakkoord en de wijkhubs. Vanuit de wijkorganisatie en wijkraadsleden, via een snowball strategie, hebben gesprekken plaatsgevonden met meerdere betrokken, initiatief indienende bewoners. Dergelijke strategieën brengen risico's in termen van externe validiteit, maar staan toe voldoende kennis te vergaren om te generaliseren naar de werking van het veronderstelde mechanisme (M), waarbij generalisaties naar de populatie niet nodig zijn.

4. Beleidsanalyse

In dit hoofdstuk zal aan de hand van de programmatheorie, een reconstructie van de programmatheorie en verdere theoretische reflectie het antwoord op de eerste set deelvragen benaderd worden. Deze vragen luiden: Wat is de invloed van de beleidscontext van het programma op het behalen van de beoogde uitkomsten? Welke mechanismen spelen hierin een rol? In hoeverre sluit de beoogde werking van het beleid aan op de verwachte werking aan de hand van de theorie?

4.1 Programmatheorie

Het programma Wijk Aan Zet is een complex en integraal beleidsprogramma, dat gemeente breed haar uitwerking vindt (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 2). Het programma is echter te simplificeren aan de hand van twee gezichten die het aan de Rotterdammers toont. Het eerste gezicht, de wijk aan zet, is een doorontwikkeling van veranderingen van het bestuursmodel van gemeentepolitiek en -bestuur gesitueerd in de wijken (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 2-4). Alle beleidsinterventie die binnen dit gezicht vallen, draaien om het installeren en faciliteren van de wijkraaden. Een wijkraad is een groep gekozen individuen in iedere wijk, die zich samen inzetten voor het wijkbelang, het aanspreekpunt zijn in de wijk en de stedelijke opgaven in de wijk identificeren. De meest tastbare beleidsinterventies, naast het installeren en inwerken van deze wijkraadsleden, binnen dit gezicht van Wijk Aan Zet zijn het wijkakkoord en het online platform MijnRotterdam (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 4-5).

Het andere gezicht van het programma Wijk Aan Zet is iets complexer, maar even gewichtig. Onder het mom van de Coolsingel aan zet wordt er gewerkt aan een organisatie- en cultuurverandering binnen de gemeente, waarbij deze minder vanuit de centrale clusters, maar meer vanuit de wijken beleid in gaan moeten richten (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 6). Om als overheid dichter bij de wijken te staan en het gat tussen burger en gemeente te overbruggen zijn een reeks opgaven opgesteld. Ten eerste is de rol van de wijkmanager vergroot, waarbij deze zeggenschap heeft over handgeld, waarmee direct kleine zaken in de wijk vanuit de wijk opgelost of gerealiseerd kunnen worden (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 7). Ook werkt de gemeente aan het inzichtelijk maken van participatieve budgetten per wijk, om samenwerking in de wijken en vroegtijdige participatie in stedelijke opgaven te kunnen faciliteren. In de poging van de gemeente de afstand tot de burger te overbruggen is één opgave het meest tastbaar, het inrichten van een wijkhub in iedere wijk (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 9).

Deze drie kenmerkende interventies, het online platform MijnRotterdam, het wijkakkoord en de inrichting van wijkhubs zullen hieronder toe worden gelicht.

4.2 Interventies

4.2.1 MijnRotterdam

Wijk Aan Zette beoogt een nieuwe wijkdemocratie voor Rotterdammers te implementeren waarbij wijkbewoners meer gestimuleerd worden mee te denken en mee te beslissen (Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 2). In dit kader is ook een online platform opgezet waar wijkbewoners initiatieven kunnen indienen, steun voor deze initiatieven op kunnen halen, invloed kunnen hebben op wijkopgaven en participatietrajecten en deel kunnen nemen aan projecten (Gemeente Rotterdam, 2023, pp. 10-11; Gemeente Rotterdam, 2021, pp. 4). Dit platform heet MijnRotterdam (**interventie x1**) en is geïmplementeerd om bereidheid tot participatie in de wijk positief te beïnvloeden (**uitkomst o1**). Via deze bereidheid tot participatie wordt verwacht gevoelde buurtbetrokkenheid (**o2**) en vertrouwen in lokale overheid (**o3**) te genereren. Het lanceren van een online platform leidt niet direct tot het realiseren van deze uitkomsten. Het mechanisme informatieverspreiding (**m1**) is een belangrijke schakel hiertussen. Het platform MijnRotterdam dient stedelijke opgaven in de wijk, lopende participatietrajecten en het proces, met alle tools van dien, om initiatieven in te dienen op één platform overzichtelijk te hebben voor iedereen. Via deze informatievoorziening beoogt de gemeente participatie te versimpelen en dus via deze manier te bevorderen. Via dit platform bouwen de gemeente en wijkbewoners samen aan een informatienetwerk, waarbij personen samenkomen en zich samen inzetten voor hun wijk.

Dit contact (**m2**) tussen bewoners en de gemeente, maar ook tussen bewoners onderling, zorgt voor een versterking van de banden tussen de betrokken partijen. Participatie dient gefaciliteerd te worden in een institutioneel netwerk in de wijk, waarbinnen werving en mobilisatie plaats kan vinden (Uitermark, 2015, pp. 2306). De banden tussen bewoners, maar ook tussen bewoners en de gemeente, zijn hierin erg belangrijk. MijnRotterdam dient als een platform om dit contact te faciliteren en vandaaruit gemeenschappelijk bonding, tussen homogene wijkbewoners onderling, bridging, tussen van elkaar verschillende wijkbewoners en zeker ook linking social capital, waarbij groepen in een ongelijke machtsrelatie, zoals tussen bewoners en de gemeente of andere instituties, duurzaam contact hebben om een gemeenschappelijk doel te bereiken, te bewerkstelligen (de Wilde et al., 2014, pp. 3367-3368).

4.2.2 Het wijkakkoord

De bestuurlijke basis van het programma Wijk Aan Zet is het implementeren van wijkraden die, in samenwerking met de gebiedscoördinatie vanuit de clusters, de wijkraadcoördinator, de wijkmanager en -netwerker, de belangen van de wijk behartigen in stedelijke opgaven (Gemeente Rotterdam, 2021b). Een belangrijk gereedschap hierin is het wijkakkoord (**x2**), waarbij opgaven worden gedefinieerd in de wijk en op welke onderdelen wat voor participatie gefaciliteerd kan worden (Gemeente Rotterdam, 2021a, pp. 4-5). Het wijkakkoord bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste een wijkplan, dat ontstaat in samenwerking tussen de wijkraad, bewoners, organisaties in de wijk, de wijkambtenaren en de clusters, bestaande uit een wijkvisie en een jaarplan (Gemeente Rotterdam, 2023, pp. 7). In de wijkvisie staan de behoeften vanuit de wijk uitgewerkt op de lange termijn en hoe deze behoeften relateren aan het coalitieakkoord of collegeprogramma's. In het jaarplan wordt deze visie omgezet in concrete acties. Het tweede deel van het wijkakkoord bestaat uit afspraken over participatie bij stedelijke opgaven.

Het idee achter deze interventie is hetzelfde als bij MijnRotterdam, dat via het genereren van bereidheid tot participatie (**o1**) ook de gevoelde betrokkenheid in de buurt (**o2**) en het vertrouwen in de overheid (**o3**) positief beïnvloed wordt. Echter leidt het sluiten van een wijkakkoord niet direct tot deze beleidsuitkomsten. Een belangrijk mechanisme, de toegankelijkheid van budget (**m3**), vormt een belangrijke schakel. In het wijkakkoord worden afspraken gemaakt over op welke onderdelen participatie ingezet kan worden en welk budget hiervoor aangesneden kan worden (Gemeente Rotterdam, 2023, pp. 7). Door deze besluitvorming over de toegankelijkheid van deze budgetten, kan het faciliteren van participatie een concrete vorm aannemen. Een belangrijke drempel tot participatie is een hoge mate van bureaucratie en fiscale rigiditeit, waarbij de middelen om participatie te organiseren in gebreke valt (Pereira & Roder Figueira, 2022, pp. 17-19). Toegankelijkheid van kleine, maar ook grote budgetten en een duidelijke formulering van de beleidsgebieden waarbij participatie op de basis van deze budgetten mogelijk is, kan deze drempels verlagen waardoor de bereidheid tot participatie positief beïnvloed kan worden.

De opzet van het wijkakkoord bevordert de samenwerking (**m4**) tussen de wijken, waaronder de wijkraadsleden en wijkambtenaren, en de centrale clusters. Het falen of slagen van participatief beleid valt of staat met gemeenschaps capaciteit, de capaciteit om tot samenwerking te komen tussen facilitatoren van publieke diensten, bewoners, organisaties en

de gemeente, waarbij partijen ook actief bij kunnen dragen aan processen waarin besluiten gemaakt worden (Adamson, 2010, pp. 119). Het wijkakkoord bevordert deze samenwerking direct, door organisaties in de wijk, de wijkambtenaren, de wijkraad en, via de wijkraad, ook de bewoners aan de voorkant te betrekken bij de totstandkoming van het wijkplan.

4.2.3 De wijkhubs

Om de wijk aan zet te laten zijn, zet de gemeente in op een duidelijkere aanwezigheid in de wijken. Om deze reden is in iedere wijk een wijkhub geopend (Gemeente Rotterdam, 2021a, pp. 9-10). De wijkhub (**x3**) is een fysieke plaats waar iedereen in en uit kan lopen, zodat de gemeente altijd zichtbaar en aanspreekbaar is op een laagdrempelige manier. De ambtenaren in de wijk, zoals de wijkmanager en wijknetwerker, werken vanuit deze hub en kunnen bewoners met vragen te woord staan. Ook werken de ambtenaren vanuit deze hub samen met organisaties in de wijk, om opgaven in de wijk gezamenlijk aan te vliegen.

Het openen van de wijkhubs is onderdeel van de bredere opgaven binnen het programma Wijk Aan Zet, om de bereidheid tot participatie positief te beïnvloeden (**o1**), om zo gevoelde betrokkenheid in de buurt (**o2**) en vertrouwen in de overheid (**o3**) te bereiken (Gemeente Rotterdam, 2021a, pp. 9-10). Het openen van de wijkhubs zal echter niet direct leiden tot het bereiken van deze doelen. De wijkhubs maken het wijkbestuur toegankelijker (**m5**), doordat er een fysieke plaats gecreëerd is waar de ambtenaren bouwen aan de wijk, waar bewoners deze ambtenaren op een laagdrempelige manier kunnen bereiken met hun ideeën of vragen. Deze toegankelijkheid van wijkbestuur is een belangrijk mechanisme dat ervoor zorgt dat openen van wijkhubs ook uiteindelijk kan leiden tot de gewenste uitkomsten. Het slagen of falen van het teweegbrengen van dit mechanisme door de interventie, is dan ook de belangrijkste graadmeter voor de effectiviteit van het beleid. Hetzelfde geldt voor de zichtbaarheid van het wijkbestuur (**m6**). Door een fysieke locatie te hebben, die open is voor publiek, waar de wijkambtenaren aan de wijk werken, krijgt de gemeente een duidelijk gezicht in iedere wijk. De wijkhubs leiden enkel tot het realiseren van de gewenste uitkomsten als het openen van de wijkhubs toegankelijkheid en zichtbaarheid van het wijkbestuur teweegbrengt.

4.3 Context

Een beleidsinterventie zal niet inherent leiden tot het in gang zetten van het mechanisme. Een causale relatie tussen de interventie en de uitkomst, beïnvloed door de werking van het mechanisme, is afhankelijk van de context waarin het beleid geïmplementeerd wordt. Pawson

en Tilly (1997, pp. 69-70) introduceren context als een bestaand pakket aan normen, waarden en interpersoonlijke relaties dat de relatie tussen de werking van mechanismen en de effecten beïnvloedt en limiteert.

De bereidheid tot participatie betekent de bereidheid van bewoners om samen te werken met elkaar, de gemeente en organisaties in de wijk om gemeenschappelijke belangen te bereiken (Uitermark, 2015, pp. 2306). Deze bereidheid is niet in iedere wijk even groot en is onderhevig aan verschillende omstandigheden. Sociale deprivatie (**c1**), een gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen in een wijk, kan leiden tot een gebrek aan institutioneel vermogen om participatie te bewerkstelligen (Snel et al., 2018, pp. 35-36). Publieke, maar ook commerciële voorzieningen spelen een belangrijke rol in het bieden van ruimte en mogelijkheden om participatie te organiseren. Ook het vertrek van de middenklasse, waarmee veel initiatief uit de wijk verdwijnt, zorgt ervoor dat participatie onder druk staat in sociaal gedepriveerde wijken. Juist dit institutioneel vermogen (**c2**), een organisatorisch weefsel aan maatschappelijk betrokken klei waaruit initiatieven ontstaan, is cruciaal in het genereren van bereidheid tot participatie (Snel et al., 2018, pp. 36-37). Ook de betrokkenheid met de buurt is afhankelijk van dit institutionele vermogen.

De individuele kenmerken van wijkbewoners zijn onderdeel van dit institutionele vermogen. Bewoners met een hogere sociaaleconomische status (**c3**), die een hogere opleiding hebben genoten, geen migratieachtergrond hebben, gezond zijn en niet fulltime hoeven werken, worden verwacht meer betrokken te zijn bij de buurt en een grotere bereidheid tot participatie te hebben (Snel et al., 2018, pp. 38). Noodzakelijk is dus een institutioneel netwerk van duurzaam contact tussen bewoners en organisaties, inclusief de gemeente (Uitermark, 2015, pp. 3606). Een wijk met bewoners die sociaal kapitaalkrchtig zijn ontstaan veel sterke banden tussen homogene groepen, veel losse banden tussen heterogene groepen en constructieve banden tussen bewoners en organisaties ondanks de ongelijke machtsrelatie (de Wilde et al., 2014, pp. 3367-3368).

De definitie van vertrouwen in de overheid is aan constante verandering onderhevig (Bouckaert et al., 2002, pp. 5). De relatie bewoner-gemeente en diens onzekerheden is met de tijd aan culturele veranderingen onderhevig. In de kern slaat het op een houding van de burger tegenover de overheid, die positief en negatief kan zijn. Deze houding kan afhankelijk zijn van prestatie- en identiteitsgerelateerde criteria; de overheid presteert niet goed, of de

overheid bestaat niet voor mij, of normatieve criteria (Bouckaert et al., 2002, pp. 6). Een toegenomen focus op participatie in beleid veronderstelt dat, via participatieve trajecten, de overheid onderdeel gaat zijn van de identiteit, waardoor positieve gedragingen ontstaan bij burgers (Bouckaert et al. 2002, pp. 6).

De bron verschilt tevens vanuit welk paradigma politiek vertrouwen aangevlogen wordt (Bouckaert et al. 2002, pp. 19-20). Vanuit een grondwettelijke benadering ontstaat politiek vertrouwen wanneer bestuurlijke fouten of machtsmisbruik procedureel aangevochten worden. Voor deze benadering is wantrouwen geen bedreiging voor het democratische systeem en kunnen conflicten zelfs productief zijn. Belangrijk voor het verbeteren van vertrouwen vanuit dit paradigma is bestuurlijke openheid (c4). In de politieke cultuurbenadering ontstaat politiek vertrouwen vanuit onderling vertrouwen in de maatschappij. Een evaluatie van het vertrouwen in een wijkbestuur vanuit een dergelijk perspectief zal dan draaien rond de bestaande netwerken in de wijk, het aantal bewoners met een hoog sociaal kapitaal (c5) en het vertrouwen van bewoners onderling (c6).

4.4 CMO-model

Interventie (X) Als...	Mechanisme (M) Dan...	Uitkomst (O) Met het resultaat...	Context (C) Mits...
...er gebruik wordt gemaakt van het platform MijnRotterdam	...leidt dat tot goede informatieverspreiding	...dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge sociaaleconomische status wonen
...er gebruik wordt gemaakt van het platform MijnRotterdam	... leidt dat tot contact tussen bewoners onderling en tussenbewoners en gemeente	... dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge

			sociaaleconomische status wonen
... er gebruik wordt gemaakt van het platform MijnRotterdam	... leidt dat tot contact tussen bewoners onderling en tussen bewoners en gemeente	... dat de gevoelde buurtbetrokkenheid positief beïnvloed wordt	... er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk
... er gebruik wordt gemaakt van MijnRotterdam	... leidt dat tot goede informatieverspreiding	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen
... er gebruik wordt gemaakt van MijnRotterdam	... leidt dat tot contact tussen bewoners onderling en tussen bewoners en gemeente	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot een betere toegankelijkheid van budget waarmee laagdrempelige initiatieven uitgevoerd kunnen worden	... dat de gevoelde buurtbetrokkenheid positief beïnvloed wordt	... er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot een betere toegankelijkheid van budget waarmee participatie mogelijk gemaakt kan worden	... dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge sociaaleconomische status wonen
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot een betere toegankelijkheid van budget waarmee laagdrempelige initiatieven uitgevoerd kunnen worden	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot meer samenwerking tussen bewoners en de gemeente	... dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel

			vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge sociaaleconomische status wonen
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot meer samenwerking tussen bewoners en de gemeente	... dat de gevoelde buurtbetrokkenheid positief beïnvloed wordt	... er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk
... het wijkakkoord opgesteld en nageleefd wordt	... leidt dat tot meer samenwerking tussen bewoners en de gemeente	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot toegankelijkheid van wijkbestuur	... dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge sociaaleconomische status wonen
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot toegankelijkheid van wijkbestuur	... dat de gevoelde buurtbetrokkenheid positief beïnvloed wordt	... er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot toegankelijkheid van wijkbestuur	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot zichtbaarheid van wijkbestuur	... dat de bereidheid tot participatie positief beïnvloed wordt	... er geen gebrek of afwezigheid van publieke of commerciële voorzieningen bestaat in een wijk, er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk en er veel bewoners met een hoge

			soeiaaleconomische status wonen
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot zichtbaarheid van wijkbestuur	... dat de gevoelde buurtbetrokkenheid positief beïnvloed wordt	... er een groot institutioneel vermogen bestaat in een wijk
... er gebruik gemaakt wordt van de wijkhubs	... leidt dat tot zichtbaarheid van wijkbestuur	... dat het vertrouwen in de overheid van bewoners positief beïnvloed wordt	... het bestuur openheid van informatie toont, een hoge mate van sociaal kapitaal en bewoners elkaar vertrouwen

5. Uitvoeringsanalyse

De effectiviteit van de interventies MijnRotterdam, het wijkakkoord en de wijkhub zal worden geduid via ervaringen in de praktijk van verschillende betrokken actoren bij het beleidsprogramma Wijk Aan Zet. Deze actoren, een wijkmanager, een wijknetwerker, een wijkraadscoördinator, een wijkraadvoorzitter, twee wijkraden en drie bewoners zijn op verschillende niveaus allen betrokken bij de wijkrealiteit van dit beleid. In deze analyse zal de werking van de mechanismen, zoals eerder uitgewerkt in figuur 1, per interventie centraal staan.

5.1 MijnRotterdam

Via het digitale platform MijnRotterdam (x1) beoogt de gemeente de bereidheid tot participatie en de gevoelde betrokkenheid bij de buurt positief te beïnvloeden. Volgens de voorzitter van de wijkraad in Vreewijk draagt het platform in haar huidige vorm hier echter nauwelijks aan bij. Volgens hem ligt dat aan de vorm van het platform, hoe het is ingericht, en welke belangen hierbij meespelen:

MijnRotterdam is een platform dat uiteindelijk gerund en gevuld wordt door de ambtenaren zelf. In het meest positieve scenario kan de wijkraad nog toegang krijgen om dingen te plaatsen, maar zelfs dan blijft het een informatiekanaal van de gemeente. Dit strookt niet met hoe wijkparticipatie en -betrokkenheid werkt. Je moet juist een platform hebben waar de bewoners zelf invloed op hebben, dat is zinvol. Zo'n platform kan bijvoorbeeld gedragen worden door een wijkcorporatie, waar alle berichten in de wijk op staan en erop worden gezet door de bewoners zelf. Als je de facto de communicatieafdeling van de gemeente verantwoordelijk maakt voor de informatievoorziening over de gemeente krijg je per definitie een gekleurd verhaal en is er geen balans in de belangen.

Het platform MijnRotterdam kan enkel bijdragen aan participatie als het hoogwaardig contact (m2) tussen de gemeente en bewoners bevordert, dat als basis kan dienen van samenwerking, vervolgt hij. Hij ziet in de huidige opzet hier eerder een rol voor de wijkhubs weggelegd dan voor het platform: “De beste participatie is als alle medewerkers van MijnRotterdam naar de wijkhubs komen om gespreken te hebben met bewoners, dan heb je het niet op papier en kan je het niet in mooie grafieken zetten, maar dan voer je wel echt een gesprek.” Ook de wijkraad Feijenoord ziet dat het huidige platform hierin tekortschiet. Zij noemen dat het platform niet co-creatief en interactief is en het platform, door de manier waarop het is

uitgevoerd, is gestorven. De wijkraadvoorzitter uit Vreewijk en de wijkraad Feijenoord wijden de ineffectiviteit van het platform beiden aan de restricties om op het platform te plaatsen, waarbij wijkraden enkel op het platform kunnen plaatsen via een langdurige omweg via de wijkraadscoördinator. Ook een bewoner erkent dat processen die via het platform lopen, zoals het indienen van bewonersinitiatieven, hierdoor erg stroperig lopen. Reacties op aanvragen laten lang op zich wachten, wat het proces rondom bewonersinitiatieven dermate vertraagt dat tijdgebonden initiatieven, zoals kerstpakketten, uiteindelijk geen doorgang kunnen vinden.

Deze processen obstrueren het contact tussen bewoners en de gemeente via het platform en zorgt er uiteindelijk ook voor dat er geen gebruik wordt gemaakt van de website, geeft de wijkraadvoorzitter uit Vreewijk aan: "Daarnaast plaats je dan berichten op een platform waarop niemand kijkt. Het is voor bewoners niet interessant op te zoeken welke informatie over de wijk de gemeente op een website heeft staan. Er wordt ook geen gebruik van gemaakt door bewoners." Voor een wijkraadslid uit het Oude Noorden is het platform, dat volgens hem nu slechts als een informatiepagina van de gemeente functioneert, hierdoor onnodig en omslachtig. Voor informatievoorziening (m1) vanuit de gemeente zijn er andere websites die al langer gebruikt zijn. De wijknetwerker van Feijenoord, ook aan tafel bij de wijkraadsvergadering, ziet juist potentie in het informatie verspreidende karakter van het platform. Volgens haar is het een platform waar alle initiatieven inzichtelijk zijn en waar iedereen op kan zien wat er gebeurt in de wijk. Voor haar ligt het gebrek aan effectiviteit van het platform aan de bekendheid van het platform. Bewoners weten onvoldoende dat het bestaat en hierdoor wordt er ook onvoldoende gebruik van gemaakt. Zij probeert dit dan ook te stimuleren.

Sociale deprivatie (C1) maakt men, volgens de wijkraadsvoorzitter in Vreewijk, afhankelijk van de draagkracht en weerbaarheid van de wijkbewoners. Dit terwijl Vreewijk een wijk is met armoedeproblematiek en men moeite heeft het einde van de maand te halen. Huidige initiatieven staan hierdoor onder druk en zal er minder snel gebruik worden gemaakt van participatie platformen. De afname van publieke fondsen voor organisaties en instellingen in de wijk resulteert ook in een verschraling van het aanbod, wat hij aan de hand van het verdwijnen van verschillende vrijwilligersorganisaties verklaart: "Daardoor zakken dit soort organisaties ook eerder door hun hoeven. Al deze organisaties draaien op een handje vol actieve bewoners met heel weinig middelen van de gemeente. Door het terugtrekken van

publieke fondsen kan je minder met elkaar organiseren, daarnaast escaleren conflicten ook eerder.” Het vertrek van publieke diensten uit de wijk leidt volgens hem niet alleen tot wrok en conflicten bij bewoners, maar ook tot een afname aan organisatiecultuur in de wijk:

Er zijn veel organisaties in de wijk, ook met een rijke geschiedenis. Deze organisaties worden wel kwetsbaar, omdat ze weinig bestuursleden en vrijwilligers kunnen vinden. Ze zijn er nog wel. Een voorbeeld is de honderd jaar oude tuinkeuringscommissie, die ieder jaar de tuinen van Vreewijkers komt keuren en rapporten uitdeelt. Ook is er stichting de Uil, die ondersteuning biedt in het onderhouden van je tuin. Ook is er stichting Kroeldekens, waar bewoners dekens voor elkaar maken. Ook de Speeltuin doet veel en bestaat al tientallen jaren. Dit zijn allemaal organisaties die een rijke geschiedenis hebben, die de bewoners nog kennen uit hun kindertijd en dus ook in stand willen houden. Dat is lastig en kwetsbaar, mensen zijn gefrustreerd over wat er verdwijnt in de wijk.

Toch is dit institutioneel vermogen (C2), een rijke organisatiecultuur en een traditie aan collectieve actie voor de wijk, geeft ook een bewoner aan. De rijke organisatiecultuur in de wijk zorgt ervoor dat er een web aan organisaties bestaat met connecties en participatie sneller een voedingsbodem krijgt. Volgens de bewoner is het belangrijk dat de gemeente de samenwerking aangaat met deze organisaties: ”Het is belangrijk dat de gemeente de samenwerking blijft zoeken met betrokken bewoners en stichtingen in de wijk, omdat bewoners en stichtingen de connecties hebben in de wijk, maar niet de middelen om activiteiten te organiseren.”, geeft zij aan, “Door meer activiteiten te organiseren vanuit organisaties die weten hoe jongeren naar zich toe te trekken, kan je jongeren meer vertrouwen geven in de gemeente.”.

Ook de wijkraad in het Oude Noorden ziet potentie in MijnRotterdam, maar geeft wel aan dat het platform aanpassingen behoeft, zij zien een platform voor zich waar de wijkraad op kan plaatsen, clusterambtenaren verplicht zijn hierop te reageren en bewoners uitgenodigd worden om direct vragen te stellen. Een dergelijk platform kan de betrokkenheid van bewoners vergroten en mensen enthousiasmeren voor participatie: “Het laat de maakbaarheid van de wijk zien, dat bewoners zelf geld aan kunnen vragen voor projecten. Dan voelt het niet meer als een ver van mijn bed show.”.

De digitale vaardigheid in de wijken wordt wel door iedere respondent genoemd als grote drempel voor het platform. Hierom maakt de wijkmanager uit Hillesluis, een wijk met een lage digitale vaardigheid, eigenlijk geen gebruik van MijnRotterdam: “Hier moet je echt gewoon met huis-, tuin- en keukenparticipatie beginnen. Mensen digivaardig krijgen, dus dat ze ook online dingen gaan doen, heb ik hier nog echt helemaal niet in mijn handelingsperspectief opgenomen, omdat ik ook niet denk dat daar mijn grootste uitdaging ligt.”. Ook de wijkraadvoorzitter uit Vreewijk geeft aan het digitale karakter wel te begrijpen vanuit de beleidsrealiteit van de Coolsingel, maar dat het in de wijken niet werkt. Een digitaal platform geeft, volgens hem, de mogelijkheid een duidelijk centraal overzicht, waarbij voor alle wijken hetzelfde gecommuniceerd kan worden. Toch werkt een gestandaardiseerd platform volgens hem op wijkniveau niet, omdat veel wijken al andere manieren en platformen hebben om de functie van MijnRotterdam te vervullen. Daarnaast vraagt het bevorderen van betrokkenheid in de buurt om maatwerk, waarbij er naast een digitale variant ook een fysieke variant moet zijn: “Analoog waar het moet en digitaal waar het kan. Als je betrokkenheid en participatie in een wijk serieus wil nemen, heb je een andere benadering nodig die veel dichter bij de mensen staat.”.

Ook de wijkraad in het centrum concludeerde dat MijnRotterdam niet bood wat zij nodig hadden, geeft de wijkraadcoördinator aan. Zij hebben daarop een eigen platform ontwikkeld, 010Home, gericht op samenwerking tussen bewoner, wijkraad en ambtenaren: ”Op dat platform zijn niet alleen de wijkraadsleden, maar ook de lokale ambtenaren aanwezig. De bedoeling van 010Home is dat het ook echt interactief is, dat het niet alleen is dat de gemeente een project heeft bedacht waarbij MijnRotterdam een informerende rol speelt, maar dat ze gewoon een project kunnen starten en wensen kunnen realiseren vanuit 010Home.”.

Het platform MijnRotterdam heeft dus de potentie een platform te zijn waar gebruik van gemaakt wordt en van waaruit digitale participatie wordt bevorderd. Echter laat de effectiviteit van MijnRotterdam in het bewerkstelligen van deze participatie zoals boven geschreven nog te wensen over. MijnRotterdam zal enkel gebruikt worden en effectief zijn in het bewerkstelligen van participatie als er een stroom van informatievoorziening voor en door de wijk komt, waar mensen ook uitgenodigd worden om op te kijken. Voor informatie vanuit de gemeente zijn er andere, gevestigde websites die deze zelfde functie al langer vervullen. Ook moet MijnRotterdam de functie bieden hoogwaardig contact tussen bewoners en gemeente te faciliteren. Daarnaast is de effectiviteit van MijnRotterdam afhankelijk van de

digitale vaardigheid in de wijk en zal MijnRotterdam in een sociaal gedepriveerde wijk met minder voorzieningen en minder sociale netwerken ook minder snel gebruikt worden.

5.2 Het wijkakkoord

Het wijkakkoord (x2) dient als een akkoord tussen de gemeenteraad en wijkraad, waarin opgaven gedefinieerd worden waarbij participatie gefaciliteerd moeten worden en korte en middellange termijnplannen worden gepresenteerd. De wijkmanager in Hillesluis noemt het wijkakkoord: “(...) een gereedschap om duidelijk te krijgen wat aan mensen en middelen georganiseerd kan worden voor de wijk, waarbij het belangrijk is dat het toetsbaar is of de afspraken ook uitgevoerd zijn.”. Het wijkakkoord kan de bereidheid tot participatie vergroten, aangezien participatie via het wijkakkoord budgettair in bereik brengt. Het wijkakkoord zorgt namelijk voor een toegankelijkheid van budget (M3), handgeld dat aangevraagd kan worden voor het realiseren van bewonersinitiatieven. Dit beaamt ook de geïnterviewde actieve bewoners. Zo is dit budget ook aangeroerd om de buurtcamping te realiseren en kon, dankzij dit budget, alles voor de bewoners, inclusief tenten, gratis worden georganiseerd. In een wijk met een laag sociaaleconomisch gemiddelde vergroot de mogelijkheid dergelijk budget aan te roeren direct de toegankelijkheid van het initiatief. Initiatieven als de buurtcamping vergroten de saamhorigheid in wijken waar anders niet veel ondernomen wordt: “Er zijn bij de buurtcamping banden en connecties ontstaan die buiten de buurtcamping ook voort zijn gezet.”. Na het slagen van de eerste buurtcamping is het aantal vrijwilligers dat zich aan heeft gemeld voor de tweede editie enorm gestegen. Zo zorgen initiatieven als de buurtcamping voor een verbetering in buurtbetrokkenheid.

Een andere bewoner, die samen met burensamenwerking een in verval geraakte steeg heeft gereorganiseerd en vergroend, beaamt ook het belang van het budget dat vrijgegeven kan worden via de wijkraad. Zij hebben dit budget vrijgegeven onder de enkele voorwaarde dat het proces rondom het bewonersinitiatief gedocumenteerd zou worden op het platform dat deze wijk als alternatief op MijnRotterdam heeft ontwikkeld.

De wijkraad Feijenoord gebruikt dit budget tevens als middel om de saamhorigheid in de wijk te bevorderen. In het bijzonder bevorderen zij samenwerking van verschillende groepen in hun wijk. In de wijk, waar bewoners in bubbels leven gescheiden langs etnisch-culturele en sociaaleconomische lijnen, zet de wijkorganisatie in op samenwerking tussen groepen door te

korten op het budget als deze samenwerking uitblijft. Het uitblijven van samenwerking op bewonersinitiatieven is ook deels de schuld van de gemeente zelf, die in samenwerking tussen groepen ruimte zag minder budget vrij te geven, omdat een project waarop samengewerkt wordt minder kost. Hierdoor is samenwerking lange tijd niet gestimuleerd. Ook in de samenwerking tussen wijkraad Feijenoord en de ambtenaren ziet de wijkraad ruimte voor verbetering:

Wat in het wijkakkoord wordt opgeschreven moet nog beoordeeld worden door de clusters, het moet passen in het coalitieakkoord, mocht dit niet hierbij passen dan worden de doelen ook niet uitgevoerd. Het wijkakkoord is wel een manier om onvrede te uiten richting het college en stadsbestuur. De opzet, waarbij gemeenteraad, wijkraad en ambtenaren samen doelen stellen, is in principe goed, maar de ambities zijn laag.

Ook een bewoner geeft aan dat de gemeente nog veel stappen te zetten heeft in de samenwerking met bewoners voordat de wijk echt aan zet kan zijn. Zij geeft aan dat de gemeente de neiging heeft samenwerking in te vullen als ‘afvinkparticipatie’, waarbij zij als voorbeeld een traject noemt waarbij de gemeente input vroeg op een parkeervraagstuk, mede door de inzet van buurtbewoners betrokken bij het onderwerp kwam er veel respons op het traject en bleek de populaire opinie contrair te staan op het voorgenomen beleid van de gemeente. Ondanks het participatietraject heeft de Coolsingel hierop het beleid doorgezet en zijn veel mensen teleurgesteld in de samenwerking met de gemeente. Zij noemt een dergelijke omgang met participatie als een grote belemmering voor het verbeteren in het vertrouwen in de overheid:

Sindsdien hebben bewoners het gevoel dat er niet naar hen geluisterd wordt en het uiteindelijk toch zonder hun besloten wordt. Een grote groep mensen is teleurgesteld in de samenwerking met de gemeente. Hierdoor is er een negatieve houding ontstaan richting de gemeente en komen bewoners niet meer naar informatiebijeenkomsten. Mensen in de wijk zijn dus wel betrokken met elkaar, maar worden wantrouwig op het moment dat de gemeente om de hoek komt kijken.

De wijkraad in het Oude Noorden ziet voor zichzelf een rol weggelegd om deze samenwerking te bevorderen. Via de officiële wijkraadsvergaderingen houden zij de bewoners op de hoogte van de stand van zaken rondom opgaves in de wijk en wat de wijkraad

doet: “Het is belangrijk dat de wijkraad een vertrouwensband heeft met de bewoner, zodat de samenwerking tussen wijkraad en bewoner realistisch is. Niet u vraagt wij draaien, maar realistisch samen een doel nastreven.”. Het is hierin volgens de wijkraad belangrijk dat de gemeente transparant is naar bewoners en vragen van bewoners spoedig behandelt en beantwoordt.

Het contact tussen de bewoners in Hillesluis onderling is minimaal. Participatieve projecten hebben een lage prioriteit voor wijkbewoners. Hillesluis is voornamelijk via etnisch-culturele lijnen georganiseerd (C2), wat ervoor zorgt dat de wijk geen grote saamhorigheid heeft. Volgens de wijkmanager hangt dit samen met de sociaaleconomische status (C3) van veel wijkbewoners en een gebrek aan publieke voorzieningen (C1):

Er is wel menging, maar veel bewoners leven in overlevingsmodus. Daardoor is er ook veel anonimiteit. Het is een sociaaleconomisch monotone wijk, met veel mensen onderaan de sociaaleconomische ladder. Dit brengt gestapelde problematiek bij gezinnen, waaronder schulden, armoede, opvoedingsproblematiek, huiselijk geweld. Het is een wijk waar veel speelt achter de voordeur, waar de overheid maar heel beperkt zicht op heeft. Ook heeft de zwarte economie een grote rol in de wijk en zijn er veel geweldsincidenten van de buitencategorie, zoals schietpartijen en bomaanslagen. De publieke voorzieningen in de wijk zijn redelijk beperkt. Er zijn drie huizen van de wijk, de wijkhub en een alliantiehuis. De overheid is dus wel op een aantal plaatsen vertegenwoordigd, maar die voorzieningen zijn redelijk geïsoleerd en beperkt.

Samenwerking tussen de gemeente en wijkbewoners kan erg ingewikkeld zijn, geeft de wijkmanager uit Hillesluis aan:

Ik denk dat de klassieke participatie die we rondom de buitenruimte voeren, dat we daar mensen helemaal volledig bij kwijtraken. Waar ik voorheen nog wel buitenruimte processen kon begeleiden, omdat die mensen nog wel de span of control hadden om de dagelijkse werkelijkheid heen te kijken, zijn mensen hier eigenlijk niet in staat om over een week heen te kijken. Veel ontwikkelingen worden uitgevoerd met een stedelijke visie, en dat resoneert niet met de gebruikswerkelijkheid die mensen zelf

voor ogen hebben omtrent hun buitenruimte. Waar de gemeente vergroening als doel voor ogen heeft, zien bewoners groen als iets wat vies wordt en ratten aantrekt.

In deze wijken moet de samenwerking gericht zijn op kleine schaal en participatieve processen in kleine stappen uitgevoerd worden: “Daarnaast moet het besef komen dat voor de uitvoering kan beginnen, dingen aangepast moeten kunnen worden. Dit is contrair aan hoe de gemeente tot nu toe processen organiseert, maar wel wat er nodig is. Het is belangrijk dat het, bijvoorbeeld, duidelijk zichtbaar is hoe groot een plantvak wordt bij de herinrichting van een plein.” De wijkmanager noemt dat ‘stoepkrijtparticipatie’, laagdrempelige samenwerking gebaseerd op hand- en mensenwerk. Ook zijn mensen niet in iedere wijk gewend te denken vanuit het algemeen belang. Op het moment dat de gemeente uit alle individuele belangen een algemeen belang destilleert om tot een compromis te komen, is niemand gelukkig met het eindresultaat. Participatieve processen zullen in dit soort wijken dan ook ineffectief lijken en vergen een lange adem. De wijkmanager gelooft wel in de uiteindelijke kracht van de samenwerking: ”Het is een proces van de lange adem, hoe vaker je mensen bij elkaar brengt en leert dat een samenleving samen is, hoe groter de kans dat mensen het gezamenlijk belang gaan omarmen.”. Ook onderstreept hij nogmaals het belang van deze samenwerking:

Met een goede samenwerking kan er optimaal gebruik gemaakt worden van de signalerende functie van de wijkraad en van de kracht van het ambtelijke orgaan. De gemeente moet een no-bullshit houding hebben naar de bewoners. Mensen hebben behoefte aan Rotterdamse directheid, dat is de taal die ze kennen en de taal die ze spreken. De gemeente moet het direct en simpel houden.

De effectiviteit van het wijkakkoord is dus tweeledig. Aan de ene kant is het wijkakkoord een effectief middel om budgetten vrij te maken die ingezet kunnen worden om de betrokkenheid in een wijk te vergroten. Zo zorgt het wijkakkoord ervoor dat de wijkraad aanspraak kan maken op budgetten om participatieve processen in te richten. Wel zorgt de participatieverplichting die de gemeente zichzelf op heeft gelegd voor een neiging ‘afvinkparticipatie’ uit te voeren. Deze participatiemomenten als verplicht onderdeel in het beleid, waarbij bewoners in mogen spreken, maar deze input als onbelangrijk wordt gezien, zorgt voor een breuk in de vertrouwensband tussen bewoners en de gemeente. Juist deze vertrouwensband, die een bron kan zijn van samenwerking tussen de gemeente en bewoners, kan de effectiviteit van het wijkakkoord in het bewerkstelligen van participatie vergroten.

5.3 De wijkhubs

Om de afstand tussen de bewoner en de lokale ambtenarij te verkleinen, en via deze weg participatie laagdrempelig op buurtniveau te kunnen bevorderen, de gemeente een gezicht te geven in de wijk en zo het vertrouwen in de overheid positief te beïnvloeden, heeft de gemeente in iedere wijk hubs geopend. De wijkmanager in Hillesluis is heel blij met de wijkhub. Het geeft hem de mogelijkheid elke dag in de wijk te werken, een basis te hebben in de wijk om mensen te spreken en op terug te vallen, en op deze manier de banden met wijkbewoners en -organisaties te versterken. Volgens hem spelen plekken als de wijkhub een grote rol in het verbeteren van het vertrouwen in de overheid, dat volgens hem alleen via menselijk contact kan gebeuren. Hij geeft hierbij wel aan dat het niet, zoals dat er nu in gesloten is, enkel de verantwoordelijkheid van de lokale ambtenaren kan zijn om de wijkhub te bemensen. De roulatie van clusterambtenaren in wijkhubs zou volgens de wijkmanager niet alleen betekenen dat de bemensing van de wijkhubs verdrievoudigt, maar ook dat wijkbewoners en clusterambtenaren een wederkerige band ontwikkelen:

Mensen hebben de meeste behoefte aan een mens, die begrijpelijk Nederlands spreekt en je helpt met het vraagstuk waarvoor je staat. De manier om het vertrouwen te kantelen is het plaatsen van clusterambtenaren in de wijk. Mensen hebben de meeste behoefte aan een pragmatische oplossing, waarbij zij serieus genomen worden. Als mensen het gevoel krijgen dat er een responsieve overheid is, hebben ze het gevoel dat de overheid er ook voor hen is. Nu zien mensen ambtenaren nooit, dus zullen ze het gevoel hebben dat ze allemaal klootzakken zijn. Je hoeft problemen niet op te lossen, maar wel laten zien dat je ze serieus neemt. Dat doet uiteindelijk het meest voor het vertrouwen.

Ook de wijkraadcoördinator in het centrum merkt dat andere collega's het patroon van één vast kantoor moeilijk kwijtraken. Door de programmering en de openingstijden van de wijkhub erkent hij dat het lastig is, maar vindt dat dit eigenlijk een gedeelde verantwoordelijkheid zou moeten zijn van alle ambtenaren, niet alleen van de wijkmanagers, wijknetwerkers en wijkraadscoördinatoren. Het zou voor hem heel simpel kunnen, je hebt gewoon een plek in de wijk waar je werkt, die wordt gebruikt voor bijeenkomsten met bewoners, wijkraadsvergaderingen en een open inloop. Ingewikkelder dan dat hoeft het niet te zijn. Hij vindt dat ze de wijkhub te ingewikkeld maken, volgens hem gaat het letterlijk om een kantoortje in de wijk waar je vragen kan stellen. De wijkraadscoördinator vindt het heel

fijn om in een wijk te zitten en even met jongerenwerkers en de wijknetwerkers te praten: “Hierdoor leer je veel over je eigen stad.”

Ook de wijkraadsvoorzitter in Vreewijk staat op deze manier in de wedstrijd:

Het is raar dat het Timmerhuis zo druk is, iedere ambtenaar zou tenminste één volle werkdag in een wijkhub of buurthuis moeten zitten. Dat zou voor het functioneren van de overheid heel gezond zijn. Dan komen de ambtenaren in verbinding met de plekken waar hun werk over gaat. De ambtenaren moeten de stoeptegels die loszitten niet alleen zien in de Meld’R app, maar ook zelf bijna overheen struikelen. De bewoners die bellen met klachten, moeten ambtenaren ook regelmatig voor hun neus hebben, om de wanhoop in de ogen te zien. Als je de hele dag in het Timmerhuis zit en alleen maar casussen of meldingen ziet, vergeet je dat er een mens achter zit. Het is cruciaal voor een goed functionerende overheid om altijd verbonden te blijven met die context. Dat was de bedoeling van de wijkhub, maar de uitvoering laat steken vallen.

Daarnaast maakt hij een onderscheid tussen een goede invulling van de wijkhub en een slechte invulling:

Een goede wijkhub creëert ruimte voor informeel contact met bewoners en is de overheid er vindbaar. Een slechte wijkhub is een hokje waar de wijkmanager en wijkraadcoördinator zitten met af en toe de wijkagent, waar niemand langskomt en altijd leeg is en kunnen wijkraadsleden deze ruimte niet gebruiken omdat er een pas voor nodig is. Het valt of staat met de ruimte die er in de wijk is om echt aan te sluiten bij wat de wijk nodig heeft en een verbindende factor kan zijn tussen alle organisaties.

Vreewijk heeft een geschiedenis met een rijke organisatiecultuur, met families die generaties lang in de wijk zijn blijven wonen. Dit heeft ervoor gezorgd dat de sociale cohesie (C6) in Vreewijk sterk is, zoals ook de wijkraadsvoorzitter aangeeft: “Dat betekent dat een deel van de bewoners, de oude garde, zich verbonden voelt met de wijk. Dat is het deel dat met name aanwezig is bij de overleggen. Het heeft dus te maken met een cultuur in de wijk, dat onder druk staat, maar er nog wel is.” Dit zorgt voor een grote betrokkenheid bij de wijk en dat contact tussen de gemeente en bewoners hier sneller een basis vinden. Volgens een bewoner is in de context van Vreewijk dan ook voor de gemeente op dit vlak veel te behalen: “Als de

gemeente het makkelijk zou maken, dus niet te veel voorwaarden, niet te moeilijke taal, dan kan je echt veel bereiken in deze wijk, veel meer dan in andere wijken waar niet zoveel binding is.”.

In de uitvoering van de wijkhub is het belangrijk dat de wijkhub toegankelijk is, op een centraal punt in de wijk, met ruime openingstijden en dat ambtenaren hier zichtbaar en aanspreekbaar aanwezig zijn, vindt ook een van de bewoners. Op dit moment erkent zij dat de huidige locatie van de wijkhub in haar wijk een dergelijke functie niet toelaat. De wijkhub is gelegen in een afgelegen buurt binnen de wijk, met een ander sociaaleconomisch weefsel dan de rest van de wijk. Een centraal gelegen plek die herkenbaar is voor de meeste wijkbewoners, als voorbeeld noemt zij de grote winkelstraat van de wijk, zal volgens haar zorgen voor een betere zichtbaarheid en een grotere bekendheid. Volgens haar kan de aanwezigheid van lokale ambtenaren, als de wijkmanager, wijknetwerker, wijkagent en buitengewoon opsporingsambtenaren op een centrale plaats ook ertoe leiden dat mensen ook hun gezichten leren kennen en zo leren te vertrouwen. Zichtbaarheid kan het wantrouwen in de gemeente verminderen en het algehele gevoel rondom de gemeente positiever maken.

De wijk Feijenoord heeft wel een degelijk centraal gelegen wijkhub en de wijkraad en wijkorganisatie aldaar geeft ook aan dat dit werkt. Volgens hen fungeert de wijkhub als een open plek waar bewoners, wijkraad en wijkorganisatie samenkomen. De wijkhub wordt daar ook veelvuldig gebruikt als fysieke plek om persoonlijk contact met bewoners te organiseren, waardoor bewoners ook sneller kennis maken met de wijkhub en de ambtenaren, en er ook vaker binnenkomen met vragen. De wijkorganisatie geeft aan dat de wijkhub niet enkel voor de wijkambtenaren is, maar betaald is met gemeenschapsgeld en dus voor de hele wijk fungeert: “Het gaat om het faciliteren van een fysieke plek, waar bewoners op een laagdrempelige manier gebruik van kunnen maken. Het is een plek waar we laten zien hoe je als overheid publiek-privaat kan samenwerken. Zonder de extra oren en ogen die de wijkhub biedt is de overheid niets. Het is een manier om te stoppen met van bovenaf te bepalen wat mensen in de wijk nodig hebben.”

Al met al heeft de wijkhub de potentie om effectief de betrokkenheid in de wijk te vergroten en het vertrouwen tussen de gemeente en de bewoner te versterken. Het is wel van belang, wat nu niet in iedere wijk het geval is, dat deze wijk toegankelijk is voor bewoners. Dit betekent dat een wijkhub op een centrale, herkenbare plek in de wijk gelegen moet zijn en op

ruime tijden open moet zijn. Ook moet de wijkhub een plek zijn waar in de ambtenaren zichtbaar vertegenwoordigd zijn, zodat een vertrouwensband tussen gemeente en bewoners kan ontstaan.

Conclusie

Deze realistische beleidsevaluatie had als doel een antwoord te formuleren op de vraag: wat is de effectiviteit van het programma Wijk Aan Zet in het bevorderen van de gevoelde buurtbetrokkenheid en het vertrouwen in de gemeente en het verlagen van de drempels tot participatie en hoe dit te verklaren? Om het antwoord op deze vraag te benaderen is gebruik gemaakt van een beleids- en uitvoeringsanalyse met een specifieke focus op drie interventies in dit beleid: MijnRotterdam, het digitale platform waar per wijk initiatieven ingediend en gevolgd kunnen worden, het wijkakkoord, de afspraak tussen de gemeente, de wijkraad en de wijk en de wijkhubs, de fysieke kantoren van waaruit de gemeente zichtbaar en benaderbaar dient te zijn. Ook in het benaderen van het antwoord op de hoofdvraag, zal dezelfde structuur per interventie aangehouden worden, waarbij de focus zal liggen op de werking van generatieve mechanismen die de effectiviteit van de interventies beïnvloeden in het behalen van de beoogde beleidsuitkomsten. Daarnaast zal gekeken worden naar de invloed van de context waarin het beleid is gesitueerd.

Uit de beleidsanalyse blijkt dat zowel MijnRotterdam als de wijkakkoorden en de wijkhubs dezelfde bredere doelen en logica van het programma Wijk Aan Zet volgen. De interventies beogen de bereidheid tot participatie positief te beïnvloeden in de verwachting dat een participatieve, actieve wijk leidt tot een grotere gevoelde buurtbetrokkenheid van wijkbewoners en dit een positieve invloed op het vertrouwen in de lokale overheid heeft. Uit de beleidstukken en relevante sociologische theorie blijkt echter ook dat deze interventies niet direct leiden tot realisatie van de beoogde uitkomsten, maar allen afhankelijk zijn bepaalde processen en omstandigheden. MijnRotterdam berust op het mechanisme informatieverspreiding als belangrijke schakel tussen de interventie en de beoogde uitkomsten. Het platform kan enkel participatie versimpelen en bevorderen als gemeente en wijkbewoners samen aan een informatienetwerk bouwen, waarbij personen zich samen inzetten voor de wijk. Het platform berust dus ook op duurzaam contact tussen bewoners onderling en bewoners en de gemeente, binnen een institutioneel netwerk in de wijk waarbinnen werving en mobilisatie plaats kan vinden, en zij samenwerken om een gemeenschappelijk doel te bereiken.

Uit de uitvoeringsanalyse blijkt dat MijnRotterdam nog onvoldoende effectief is in het in gang zetten van deze processen. Het platform wordt te veel gebruikt als een informatiekanaal vanuit de gemeente naar de bewoners, waar er al meer van bestaan. Bewoners en wijkraden

hebben onvoldoende invloed op de informatie op het platform en kunnen hier onvoldoende in bijdragen. Dit heeft als gevolg dat het platform geen contact tussen de bewoners en gemeente faciliteert en door wijkraden wordt bestempeld als onnodig en omslachtig. Uit de uitvoeringsanalyse is tevens gebleken dat zelfs als het platform de mogelijkheid heeft deze informatievoorziening democratisch in te richten en contact tussen bewoners en gemeente te faciliteren, de effectiviteit ook afhankelijk is van de digitale vaardigheid in de wijk. In veel wijken in Rotterdam is het een grote opgave wijkbewoners digitaal vaardig te krijgen, laat staan mensen aan te sporen digitaal te participeren. Daarnaast is het afhankelijk van het institutioneel netwerk in de wijken, een netwerk aan organisaties die initiatieven kunnen faciliteren en vrijwilligers aan kunnen trekken, of digitale participatie ook zal leiden tot fysieke participatie.

Uit de beleidsanalyse blijkt dat het opstellen van een wijkakkoord niet direct leidt tot de gewenste beleidsuitkomsten, maar steunt op de toegankelijkheid die het scheidt budgetten vrij te maken voor participatieve processen buiten de bureaucratische en fiscale rigiditeit gebruikelijk bij gemeentelijke budgetten. Daarnaast, als akkoord tussen de centrale clusters in de gemeente, de wijkraad en de wijkbewoners, bevordert het de samenwerking tussen deze partijen. Participatief beleid valt of staat met gemeenschaps capaciteit, om tot een samenwerking te komen waarbij partijen actief bij kunnen dragen aan processen waarin besluiten gemaakt worden.

Uit de uitvoeringsanalyse blijkt dat de toegankelijkheid van budgetten de wijkmanager veel vrijheid geeft initiatieven in de wijk te ondersteunen, waardoor deze initiatieven doorgang krijgen.. Deze budgetten kunnen ook ingezet worden om de saamhorigheid in wijken te bevorderen, door samenwerking buiten etnisch-culturele en sociaaleconomische grenzen te bevorderen in de wijken. Wel heeft de gemeente nog stappen te zetten in de samenwerking met bewoners voordat het wijkakkoord echt effectief kan zijn. Te vaak is er sprake van 'afvinkparticipatie', waarbij een bewonersbijeenkomst rond een vraagstuk wordt georganiseerd, omdat dit een verplicht onderdeel is in nieuw beleid, maar ongewenste input wordt genegeerd. Ook is de effectiviteit van het beleid afhankelijk van de draagkracht en gemeenschapskracht in de wijk en daarmee van de sociaaleconomische status van bewoners, zij moeten immers de ruimte hebben deze samenwerking met de gemeente aan te gaan.

Discussie

Deze realistische beleidsevaluatie dient als een situering van literatuur omtrent buurtbetrokkenheid in de fysieke realiteit die het beleidsprogramma Wijk Aan Zet met zich meebrengt. Hierin bouwt het voort op bestaande sociologische literatuur in dit veld, echter gebruikt het deze literatuur enkel als kader om de beleidsrealiteit te evalueren en beoogt deze theorieën niet aan te vullen, te verifiëren of te falsificeren. Deze theorie is gebruikt verwachtingen te scheppen in de vorm van belemmeringen of noodzakelijkheden tot de effectiviteit van het beleid. Deze theoretische verwachtingen hebben zich vertaald in reële bevindingen binnen dit onderzoek.

Eerdere onderzoeken van Uitermark (2015) en De Wilde et al. (2014) insinueren de theoretische verwachting dat voor het slagen van een platform als MijnRotterdam gelijkwaardig en duurzaam contact tussen de gemeente, bewoners en lokale instituties een noodzaak zou zijn. Het is ook gebleken dat MijnRotterdam onvoldoende is ingericht om dit contact te faciliteren en ook ineffectief is in het behalen van de beoogde doelstellingen. Onderzoek van Evelien Tonkens (2010) omschrijft het belang van toegankelijkheid van budget en bestuur in het slagen van participatieve processen en beargumenteert hiermee de verwachting dat de vrijheid waarmee budgetten vrijgemaakt konden worden in het wijkakkoord van groot belang zou zijn in de effectiviteit van de samenwerking. Ook scheidt het de verwachting dat de wijkhub enkel de beoogde functie zou kunnen vervullen als deze fysieke plaats toegankelijk is voor alle wijkbewoners en alle ideeën hier ruimte kunnen krijgen. Ook concluderen Peeters et al. (2020) dat een betrouwbare overheid een zichtbare overheid moet zijn en gaf hiermee de voorzet te onderzoeken wat de invloed is van de zichtbaarheid van de wijkhub en de zichtbaarheid van ambtenaren in deze wijkhub op de effectiviteit van de interventie.

De opzet van dit onderzoek in twee fases, waar eerst een model, dat de context, mechanismen en uitkomsten per interventie verklaart, is geformuleerd vanuit de beleidsstukken en relevante theorie, waarna dit model via een realistische interview strategie is getoetst aan de werkelijkheid, is onderhevig aan een aantal tekortkomingen. Ten eerste is het beleidsprogramma breder gebleken dan onderzocht kan worden in de korte tijd die voor een scriptie gegeven is. Aan de gedefinieerde beleidsinterventies, maar ook andere interventies binnen het programma, hangen meerdere dimensies die de effectiviteit van het beleid berispen. Ook heeft dit onderzoek zich toegespitst op de realiteit in de wijken, door niet de

beleidsmakers en ambtenaren vanuit de centrale clusters, maar enkel lokale ambtenaren, wijkraden en bewoners mee te nemen in de interviews, en daarmee een zwarte vlek gekregen voor een van de facetten van het beleid, namelijk hoe de centrale gemeente het beleid hanteert. Komend onderzoek zal deze twee werelden, de werking van het beleid in de wijken en de hantering van het beleid door de centrale clusters, samen moeten brengen in gedeelde bevindingen. Wel biedt dit onderzoek een weergave van de realiteit van de actoren die op wijkniveau met dit beleid te maken hebben en vindt het hierin een vruchtbare basis concrete aanbevelingen te doen in het verbeteren van de effectiviteit van het beleid op wijkniveau, terug te vinden in bijlage 6.

Literatuur

- Adamson, D. (2010). Community Empowerment: Identifying the barriers to “purposeful” citizen participation. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 30(3/4), 114–126. <https://doi.org/10.1108/01443331011033319>
- Bouckaert, G., van de Walle, S., Maddens, B., & Kampen, J. K. (2002). *Identity vs Performance: An Overview of Theories Explaining Trust in Government* (pp. 1–113). Instituut voor de Overheid.
- B&W Rotterdam. (2023). *Subsidieregeling voor bewonersinitiatieven Rotterdam*. Dienstverlening. <https://rotterdamraad.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/0d9b26df-0167-4bc2-a317-bb4aabc9e953?documentId=25668d1a-3bc5-4cd6-a690-3c5cd74cd465>
- de Wilde, M., Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2014). Flexible relations, frail contacts and failing demands: How community groups and local institutions interact in local governance in the Netherlands. *Urban Studies*, 51(16), 3365–3382.
- Gemeente Rotterdam. (2021a). *Implementatieplan Wijk Aan Zet: Doorontwikkeling van het bestuursmodel en de Coolsingel aan zet*. https://rotterdam.raadsinformatie.nl/document/10552085/1/s21bb011517_2_56408_tds
- Gemeente Rotterdam. (2021b, September 17). Vanaf maart 2022 is de Wijk aan Zet. *Gemeente Rotterdam Persberichten*. <https://persberichtenrotterdam.nl/persberichten/vanaf-maart-2022-is-de-wijk-aan-zet/>
- Gemeente Rotterdam. (2023, March). *Plan van aanpak: Betrokken stad 2023-2026*. <https://rotterdamraad.bestuurlijkeinformatie.nl/lib/pdftron/webviewer/public/ui/index.html#d=%22%2FDocument%2FView%2F57c1ebe4-b611-499a-af87-0b2591d5e76f%22&extension=pdf&filename=%5B23bb004951%5D%20Bijlage%20behorende%20bij%2023bb4950%20-%20Plan%20van%20aanpak%20Betrokken%20Stad%202023%20-%202026&a=1&disabledElements=thumbnailControl%2CtoggleNotesButton%2CmarkReplaceTextToolButton%2Cribbons&readonly=1&filepicker=0&pdfnet=0&enableRedaction=0&disableVirtualDisplayMode=0&enableMeasurement=0¬esInLeftPanel=0&autoExpandOutlines=0&enableAnnotationNumbering=0&enableOfficeEditing=0&singleServerMode=false&accessibleMode=1&disableLogs=1&selectAnnotationOnCreation=0&autoFocusNoteOnAnnotationSelection=1&showInvalidBookmarks=1&id=1&basePath=%2FAgenda%2FDocument%2Fe083d8f4-723b-4100-a55d-d10696512198&webViewerJSVersion=10.5.1>
- Glaser, B. G. (1965). The Constant Comparative Method of Qualitative Analysis. *Social Problems*, 12(4), 436–445. <https://doi.org/10.2307/798843>
- Greenhalgh, T., Pawson, R., Wong, G., Westhorp, G., Greenhalgh, J., Manzano, ana, & Jagosh, J. (2017). *The Realist Interview: The Rameses II Project*. NIHR. https://www.ramesesproject.org/media/RAMESES_II_Realist_interviewing.pdf
- Opzoomer Mee. (2024). *Dat is nou opzoomen*. Opzoomer Mee. <https://www.opzoormee.nl/wat-is-opzoomen/>
- Pawson, R. (2006). *Evidence-Based Policy: A Realist Perspective*. SAGE Publications.
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. SAGE Publications.
- Peeters, T., Smits van Waesberghe, E., Mesic, A., & van Wonderen, R. (2020). 3. De narratieven over gebrek aan vertrouwen. In *Van persoonlijke krenking tot vertrouwensbreuk: Verhalen van burgers met gebrek aan vertrouwen in instituties* (pp. 30–56). Verweij-Jonker Instituut.
- Pereira, D., & Roder Figueira, A. (2022). Rationales and Barriers to Citizens Participation in Public Budgeting: A systematic literature review. *Revista Brasileira de Ciência Política*, 39, 1–34. <https://doi.org/10.1590/0103-3352.2022.39.258470>
- Snel, E., Custers, G., & Engbersen, G. (2018). Ongelijkheid in de participatiestad. *Mens En Maatschappij*, 93(1), 31–57.

- Tonkens, E. (2010). De kwaliteit van burgerparticipatie in de stad: De casus bewonersbudgetten. *Thema Bestuurskunde*, 4, 34–42.
- Uitermark, J. (2015). Longing for Wikitopia: The study and politics of Self-Organisation. *Urban Studies*, 52(1), 2301–2312.

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijsten

Professionals

Introductie:

- Uitleg over onderzoek
- Toelichten en tekenen informed consent document

Algemene vragen:

- Rol binnen Wijk Aan Zet
- Profiel van de wijk
 - o Sociale deprivatie
 - o Institutioneel vermogen
 - o Sociaaleconomische status
 - o Vertrouwen in de overheid
 - o Betrokkenheid in de buurt
 - o Vertrouwen onderling

MijnRotterdam:

- Gebruik van MijnRotterdam
- Potentie van MijnRotterdam
- Contact, informatieverspreiding en samenwerking

Wijkakkoord:

- Proces wijkakkoord
- Potentie van wijkakkoord
- Samenwerking, toegankelijkheid

Wijkhub:

- Gebruik van wijkhub
- Potentie van wijkhub
- Toegankelijkheid en zichtbaarheid

Conclusie:

- Samenvatting, open gesprek en afsluiting

Bewoners

Introductie:

- Uitleg over onderzoek
- Toelichten en tekenen informed consent document

Algemene vragen:

- Bewonersinitiatief
- Profiel van de wijk
 - o Sociale deprivatie
 - o Institutioneel vermogen
 - o Sociaaleconomische status
 - o Vertrouwen in de overheid
 - o Betrokkenheid in de buurt
 - o Vertrouwen onderling

MijnRotterdam:

- Gebruik van MijnRotterdam
- Potentie van MijnRotterdam
- Contact, informatieverspreiding en samenwerking

Wijkakkoord:

- Contact met de wijkraad

- Samenwerking met de wijkraad
- Contact met de wijkambtenaren
- Samenwerking met de wijkambtenaren

Wijkhub:

- Gebruik van wijkhub
- Potentie van wijkhub
- Toegankelijkheid en zichtbaarheid

Conclusie:

- Samenvatting, open gesprek en afsluiting

Bijlage 2: Codeboom

MijnRotterdam	Bekendheid
	Budget
	Contact
	Informatieverspreiding
	Samenwerking
	Toegankelijkheid
Wijkakkoord	Bekendheid
	Budget
	Contact
	Informatieverspreiding
	Toegankelijkheid
	Zichtbaarheid
	Simplificering
	Samenwerking
Wijkhub	Bekendheid
	Contact
	Simplificering
	Toegankelijkheid
	Zichtbaarheid
Context	Sociale cohesie
	Institutioneel vermogen
	Openbaarheid van bestuur
	Sociaaleconomische status
	Sociale deprivatie
Uitkomst	Buurtbetrokkenheid
	Bereidheid tot participatie
	Vertrouwen in de overheid

Bijlage 3: respondentenlijst

- Wijkmanager: 1 respondent
- Wijknetwerker: 1 respondent
- Wijkraadcoördinator: 1 respondent
- Wijkraadvoorzitter: 1 respondent
- Wijkraden: 2 panels
- Bewoners: 3 respondenten

Contactgegevens onderzoeker (*data controller's representative*):

Naam: Ruben van der Linden
Adres: Veenmos 8, 3069 AT, Rotterdam
Telefoonnummer: +31 (0)6 125 434 83
e-mailadres: 704919rl@student.eur.nl
persoonlijk e-mailadres: ruben.vdl@live.nl

Contactgegevens begeleider

Naam: Romke van der Veen
e-mailadres: vanderveen@essb.eur.nl

Contactgegevens data protection officer universiteit (*data controller*):

Erasmus University Rotterdam
Privacy@eur.nl
+31 (0)10 408 88 80

Reden van dataverzameling

Het doel van de interviews in dit onderzoek is het ophalen van data om de effectiviteit van de beleidsinterventies MijnRotterdam, het wijkakkoord en de wijkhubs te verklaren. De aard van de data omvat reflecties op beleidsprocessen, op de uitwerking hiervan en persoonlijke opvattingen omtrent dit beleid. Deze reflecties en opvattingen kunnen impliciet en expliciet uit de data afgeleid worden. Het ophalen van data omtrent politieke opvattingen is niet het primaire doel van de dataverzameling, maar kan een impliciet onderdeel zijn van deze reflecties en opvattingen. Door het tekenen van dit document geeft de ondergetekende toestemming voor het gebruiken van deze data omtrent politieke opvattingen.

Toegang tot en opslag van data

Enkel de onderzoeker, de begeleider en de universiteit hebben toegang tot de ruwe data. De data zullen zover mogelijk geanonimiseerd worden. De data zullen opgeslagen staan op een versleutelde USB-stick.

Rechten

Ondergetekende zal de samenvatting of het ruwe transcript onmiddellijk na verwerken ontvangen. Ook heeft ondergetekende altijd recht op inzage van ruwe data. Ook is er binnen twee weken na het interview de mogelijkheid tekortkomingen of fouten in de data recht te zetten, delen data te verwijderen of het verwerken hiervan te beperken. Daarnaast kan de toestemming tot verwerken van de data op ieder moment ingetrokken worden en behoud ondergetekende altijd het recht een klacht in te dienen bij de data protection officer van de universiteit.

Naam: **Naam onderzoeker:** Ruben van der Linden

Datum: **Datum:**

Handtekening: **Handtekening onderzoeker:**

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: De Wijk Aan Zet?
Een verklarende beleidsevaluatie van MijnRotterdam, de wijkhubs en het wijkakkoord

Name, email of student: Ruben van der Linden, 704919rl@eur.nl

Name, email of supervisor: Romke van der Veen, vanderveen@essb.eur.nl

Start date and duration: 24-03-2024 - 23-06-2024

Is the research study conducted within DPAS YES - ~~NO~~

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES - ~~NO~~

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? ~~YES~~ - NO
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act (WMO) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects (CCMO).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. ~~YES~~ - NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). ~~YES~~ - NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? ~~YES~~ - NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - ~~NO~~
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? ~~YES~~ - NO
4. Will the study involve actively deceiving the participants?
Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.). ~~YES~~ - NO
5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? ~~YES~~ - NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? ~~YES~~ - NO
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? ~~YES~~ - NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? ~~YES~~ - NO
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - ~~NO~~
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? ~~YES~~ - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

Professionals will be interviewed whose identity cannot always be fully anonymized.

For instance, there is only one 'wijkmanager' in Crooswijk. All participants will have the opportunity to review the transcript in order to review whether they have said some things that shouldn't have been said.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Not applicable. The policy program is not confidential.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

Policy programs will be accessed through Raadsinformatie Rotterdam and iBabs to consolidate fase 1: program theory. In this fase, policy makers within Wijk Aan Zet will supplementary be interviewed. In fase 2 I will interview the 'wijkmanager' of Croeswijk, a couple of 'wijkraadsleden' and residents.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

My sample will consist of 10 interviewees, two policy makers, one wijkmanager, three wijkraadsleden and 4 residents

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

The population is irrelevant, within realist evaluation I do not generalize to the level of the population, but to the level of the generative mechanisms behind the policy interventions.

Note: indicate for separate data sources.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

My data will be stored on two separate, encrypted USB-flashdrives.

Physical notes will be digitally copied and then destroyed.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

I will be.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

I will keep the data on two encrypted flashdrives, to ensure privacy and back-up.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Personal information will not be included in the dataset.

Names will be left out and specific information will be made general and/or replaced with a code.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Ruben van der Linden

Name (EUR) supervisor:

Date: 24-03-2024

Date:

Bijlage 6 – Aanbevelingen

Mijn Rotterdam

Om de effectiviteit van MijnRotterdam te vergroten is het belangrijk dat er open communicatie wordt gefaciliteerd op het platform, niet enkel van de gemeente naar de bewoner, maar ook vice versa en bewoners onderling. Daarbij is het belangrijk dat de informatieverstrekking op het platform wederkerig is en wijkraden en bewoners dus ook op het platform kunnen plaatsen over hun wijk. Daarnaast kan MijnRotterdam, met oog op de lage digitale vaardigheid in de wijken, geen vervanging worden voor fysiek contact tussen bewoners, wijkraad en gemeente.

Wijkakkoord

Het wijkakkoord doet al veel om participatie in de wijken te bevorderen, met name vanwege de toegankelijkheid die het schept voor vrije budgetten. Wel moet opnieuw geëvalueerd worden hoe om te gaan met participatie als vereiste in het maken van beleid. Het zogenaamde ‘afvinkparticipatie’ werkt averechts en heeft tot gevolg dat bewoners afhaken, dit moet voorkomen worden. Bijvoorbeeld door participatie niet langer een vereiste te maken binnen beleid, maar te bevorderen participatie in te zetten wanneer dit een wenselijke toevoeging is met een voor ingebouwde bereidheid de input en betrokkenheid van bewoners en wijkraden de ruimte te geven binnen het beleid.

De wijkhubs

De wijkhubs zijn niet in iedere wijk effectief, terwijl ze wel deze potentie hebben. Het is belangrijk dat iedere wijkhub op een centrale, herkenbare, kenmerkende plek voor de wijk gelokaliseerd is, waarbij ook gebruik gemaakt kan worden van bestaand gemeentelijk vastgoed. Daarnaast dient de wijkhub ruime openingstijden te hanteren om vrije inloop van bewoners en organisaties te kunnen garanderen en faciliteren. Ook moet de wijkhub breder bezet worden, niet enkel door lokale ambtenaren of wijkraadsleden, maar ook door uitvoeringsambtenaren en ambtenaren uit de centrale clusters, zodat ook zij een gezicht krijgen in de wijk.